

KARYS

1962
SPALIS - OCTOBER

KARYS

1962
Nr. 8 (1385)

Redaktorius —

Zigmas Raulinaitis

Kalbinių dalių redaguoja —

Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalių redaguoja —

Vincas Jonikas

Administratorius —

Leonas Bileris

Leidžia —

L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

Balys Brazdžionis —

Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

TURINYS

Bendradarbiai

A. Petravičius — Lietuvos karys geležies amžiuje	Viršelis
J. Vaičiūnas — Lietuvos Karo Mokyklos XIV laida	225
A. Bernotas — Pro Filatelisto akinius	229
K. Uoginius — Garbinga Lietuvos Policija	230
P. Genys — Lietuvos Neprikl. karuose pasižymėjusios moterys	234
Z. Raulinaitis — Galindai prieš Romą	235
A. Diržys — Akimirka į dr. J. Girniaus knygą	244
K. Algenis — Napoleonas šv. Elenos saloje	246
Tremties Trimitas	250
K. M. J. Šarūnas — Hitlerio - Stalino sutartis	251
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	253
Kronika	254

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vl. Rušas, Toronto, Canada; V. Šalkūnas, Australija; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; K. Trečiokas, Newark, N.J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md. — M. Šimkus
Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. —
J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginiai", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. —
P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. —
J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — August. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 49 Thornton Avenue,
London W, 4

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street,
St. Hilda, Vic.
A. Kubilius — 131 Crozier Avenue,
Edwardstown, So. Australia
P. Mažylis — 22 Aberdeen St., W.
Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario
Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1335)

SPALIS - OCTOBER

1962

LIETUVOS KARO MOKYKLOS XIV-ji LAIDA

J. VAIČELIŪNAS

1930 — Vytauto Didžiojo metais buvo atžymėti visų Lietuvos gimnazijas ar kitas mokyklas baigusiujų atestatai ar diplomai. Tais metais dalis Lietuvos abiturientų pasuko karo mokyklon link, kurią po poros metų baigė XIV-tos laidos vardu. Šiais metais spalio mėn. 31 d. sueina 30 metų nuo tos karininkų laidos išleidimo. Šiuo straipsneliu noriu, nors ir atskiromis nuotrupomis, tą sukaktį priminti.

Pati karo mokykla 1929 m. buvo pavadinta Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokykla. Tais metais mokyklai buvo įteikta vėliava. Ją įteikė pats valstybės prezidentas A. Smetona tuometiniam mokyklos viršininkui plk. P. Jurgaičiui. Vėliava buvo pagaminta Šveicarijoje. Ji buvo laikoma mokyklos iškilmų salėje, puošnioje spintoje. Vėliavą saugojo kariūnų garbės sargyba. Toje pat salėje ant sienų kabojo įreminti karo mokyklą baigusiujų sąrašai.

1930 m. karo mokyklos vadovybė gerokai pasikeitė. Jos nauju viršininku buvo paskirtas gen. št. plk. J. Jackus, kurs neseniai Čekoslovakijoje buvo baigęs augštąją karo mokyklą ir Vyriausiam štabe vadovavo IV skyriui. Išvaizdos, laikysenos ir figūros atžvilgiu jam galėjo pavydėti kiekvienas kariūnas.

Mokyklos inspektorius — gen. št. plk. ltn. J. Juodišius. Jis taip pat turėjo didelės įtakos kariūnų auklėjimui. Jis buvo labai rimtas, nors kartais per pranešimus, bei pasikalbėjimus su kariūnais apie jauno karininko gyvenimą, pasakydavo ir linksmesnių dalykų: "... Jaunas leitenantas, kelnės kaip dūdos..." Tuo jis pabrėždavo būsimiesiems karininkams sekti savo išvaizdą ir susitvarkymą.

Mokyklos bataliono vadas buvo plk. ltn. J. Kazitėnas, kurį netrukus pakeitė plk. ltn. A. Svilas. Kai po metų plk. ltn. Svilas buvo paskirtas 9 p. pulko vadu, vietoje atsargon išėjusio

plk. P. Jurgaičio, mokyklos bataliono vadu buvo paskirtas plk. ltn. A. Butkevičius (Butkūnas). Nors bataliono vadui priklausė tik rikiuotės sritis, bet ir jis, kartais, kariūnams skaitydavo paskaitas ar šiaip su jais turėdavo pasikalbėjimus, kurių metu duodavo naudingų patarimų. Kartą jis, pamokydamas, pasakojo: "Kai pernai į pulką atvyko jauni karininkai, juos priėmiau aš, nes pulko vadas buvo išvykęs. Vienas iš tų leitenantų pasakė, kad jis gimęs būti lakūnu. Į pėstininkus patekęs per klaidą. Taip sakyti pulko vadui, į kurio pulką atvykai tarnybon, tikrai netinka". Po poros metų plk. ltn. Butkevičius buvo paskirtas 8 p. pulko vadu.

Ši mokyklos vadovybė buvo bene išpuodingiausia Lietuvos karo mokyklos istorijoje. Ji kariūnų mokyme "nekrovė valandas" dešimtimis, kaip pasitaikydavo anksčiau, bet stengėsi iš mokyklos išleisti drausmingus, vertingus karininkus.

1930 m. į karo mokyklą buvo priimta apie 80 kandidatų iš per 100 jon stojančių. Per metus dalis kandidatų iškrito — iš mokyklos buvo atleisti ar patys išstojo. Kitais metais į tą laidą buvo priimta keliolika kariūnų aspirantų, todėl šią (XIV) laidą ir baigė 80 karininkų.

Reikia pasakyti, kad, su mokyklos vadovybės pasikeitimu, mokykloje pasikeitė ir tvarka, drausmė, punktualumas. Punktualumo pasikeitimą mokykloje apibūdina toks įvykis. 1930 m. rudenį buvo suruoštas kariūnų sporto vakaras. Dalis vyresnio kurso kariūnų turėjo atlikti įrankių gimnastikos programą, o paskui — šokiai. Mes, kariūnai kandidatai, kurie dar neturėjome išieginų drabužių, salėn buvome įleisti tik programos metu, o vėliau joje negalėjome pasilikti. Programos pradžia — 7 val. Plk. Jackus, kaip mokyklos viršininkas, į sporto salę atvyko porą minučių po septynių. Salėje buvo ne-

daug publikos, kurios daugumą sudarė mes—kariūnai kandidatai. Viršininkas palaukė kokia porą minučių ir kreipėsi į adjutantą, kodėl nepradedama programa. Tas atsakė, kad dar ne daug publikos. Pulkininkas įsakė pradėti programą. Kad jos niekas netrukdytų, įsakė programos metu salėn nieko neįleisti. Programa užtruko apie 30 minučių. Tuo metu didžiuliame salės prieškambaryje prisirinko keliasdešimt kariūnų su savo simpatijomis ir net keletas tos pat mokyklos karininkų su savo žmonomis. Jie visi salėn įėjo tik programai pasibaigus. Po šito įvykio vėliau niekas nebepavėluodavo, nes mokyklos viršininkas dėl tokio nepunktualumo davė griežtą įspėjimą tiek kariūnams, tiek karininkams.

Tą pačią naktį vyresniojo kurso kariūnai vykdė "Tėvelio Vargelio" tradicijas jaunesnio kurso kariūnams ir kariūnams kandidatams. Ši naktis jiems buvo palanki vykdyti tą tradiciją, nes jie dalyvavo šokiuose ir turėjo sąlygas tam pasiruošti.

1930 m. spalio mėn. 31 d. įvyko karo mokyklos XII laidos karininkų išleistuvės. Buvę vyresnio kurso kariūnai, kurių dalis buvo tiesioginiai viršininkai: skyrininkai, būrininkai ar viršilos, dabar tapo karininkais. Atrodė, kad karininkų laipsnis juos kiek sušvelnino. Mums, kariūnams kandidatams, iki pietų reikėjo sveikinti visus vyresnio kurso kariūnus. Tik po pietų ši pareiga nebuvo vykdoma. Kaikurie vyresnio kurso kariūnai mums būdavo kaip kokie baubai. Mes dar nebuvo pripratę prie karinės tvarkos, dėl to kaikurie iš jų turėdavo progos mus griebti. Kartą vienas draugas pasakojė: "Prieš piet pamačiau priešais ateinantį tą vyresnio kurso baubą. Apsisukau ir grįžau, nes jis vistiek būtų prie manęs prikibęs".

XII-tos laidos karininkų išleistuvės ir mums sudarė malonesnę padėtį. Mažiau liko vyresniųjų, o taip pat artėjo mūsų viltys, nes mes jau tapome jaunesnio kurso kariūnais. Tiesa, tą pavadinimą gavome kiek anksčiau — tuojau po mūsų priesaikos. Dėl to, keliolika dienų iki išleistuvių, mokykloje buvo net trys kariūnų kursai: jaunesnis, vyresnis ir išleidžiamas kursas.

Jaunesniame kurse darbas buvo įdomesnis. Buvome jau pripratę prie karinės tvarkos, o ir mokomieji dalykai buvo įdomesni. Nebereikėjo nuolatos kartoti statutų ar šautuvo dalių. Teko susipažinti su kitais kariniais mokslais, kurių man buvo įdomiausias karo istorija. Ją dėstė gen. št. plk. ltn. S. Zaskevičius. Jis į paskaitas ateidavo civiliniais drabužiais, nes tuo laiku jis buvo atsargoje. Kitais metais jis grįžo į aktyvią tarnybą ir buvo pakeltas į pulkininko laipsnį. Jis buvo griežtas, bet įdomus karininkas. Daly-

ką dėstė įdomiai, aiškiai ir kariūnams statė griežtus reikalavimus. Apsileidusius čiupdavo. Teorinės pamokos būdavo iš ryto. Po rytinės mankštos ir skanių pusryčių laiką klasėje suimdavo snaudulys. Kartą pulkininkas pastebėjo vieną kariūną, kurs gale klasės prie krosnies prisiliejęs snaudė. Jis atsistojo, greitai žingsniu priėjo prie to kariūno, kurs, draugui kumštelėjus, spėjo pabusti ir atsistoti, ir griežtu tonu pasakė: "Tai ką, kavalieriau, miegodamas nori užsidėti karininko žvaigždutę?"

Jo griežti žodžiai paveikė ne tik kaltąjį, bet ir mus visus. "Vargšas pamidoras", kaikas per pertrauką juokėsi iš to užsnūdusio kariūno. Jį vadindavo pamidoru, nes jis buvo pilnokas, apvalus. Anksčiau jis tarnavo kokioje tai įstaigoje ir studijavo. Jis gerai pažinojo visus Kauno restoranus ir papasakodavo, kuriame iš jų būdavo galima skaniausiai pavalgyti. Tie skanūs valgiai ir padarė jį pilną, kaip pamidorą. Mažai ką jis pasikeitė ir karo mokykloje, nors per kariūnų kandidatų apmokymo laikotarpį jo svoris nukrito net 16 kg.

Plk. Zaskevičius savo paskaitas kartais baigdavo žodžiais: "Apie tuos karo vadus plačiau pasiskaitykite kituose istoriniuose šaltiniuose". Pasiskaityti buvo nelengva, nes mažai kas iš mūsų mokėjo daugiau svetimų kalbų, o ir tų šaltinių sunku buvo gauti. Ir dėl to, vėliau, jau gyvendamas Kanadoje, paruošiau knygą apie žymiuosius karo vadus.

Jaunesniame kurse plk. Zaskevičius dėstė pėstininkų taktiką. Ją dėstė smėlio dėžėje, paruoštoje vietovėje. Karo mokykloje jau buvome išbuvę apie metus laiko. "Kas iš jūsų dar nestovėjo valandų?" kartą paklausė jis. "Aš, tamsta pulkininke", atsistojęs pasakė M. Augustis, nedidelio ūgio ir ramaus būdo kariūnas. "Menkas kariūnas", pasakė pulkininkas. Mes visi nustebome, kad pulkininkas taip pavadino drausmingą kariūną. Vėliau pulkininkas su šypsena tą savo pasakymą kiek pataisė. Bet jis davė suprasti, kad ir kariūnams pravartu pastovėti su šautuvu ant peties nors vieną valandą, kad jie tą bausmę praktiškai išgyventų ir vėliau galėtų teisingiau bausti savo kareivius, jei bus reikalas.

Kariuomenės organizaciją dėstė gen. št. plk. V. Griganavičius. Jis mus gerai nuteikė pasakydamas, kad mes visi iš jaunesnio leitenanto į leitenanto laipsnį būsime pakelti be jokių egzaminų, jei tik nebūsime sunkiau nusikalę.

Ryšius dėstė ltn. V. Motieka. Jis buvo puiškus, nuoširdus karininkas. Vėliau jis baigė augštąją karo mokyklą ir pakilo į plk. ltn. laipsnį. Kada Lietuvą užgrobė bolševikai, jie išžudė daug gerų lietuvių karininkų. Motieka gi pas-

tuos pačius bolševikus igijo tiek pasitikėjimo, kad karo metu vadovavo "lietuviškos" divizijos vienam pulkui, sovietų pusėje.

Mūsų pirmasis kuopos vadas buvo kpt. A. Gaušas, atkeltas iš 4 pėstininkų pulko. Jis kuopai vadovavo neilgai, nes buvo išsiųstas Čekoslovakijon į augštąją karo mokyklą. Vėliau dirbo Vyriausiam štabe ir, mirus 9 pėstininkų pulko vadui plk. A. Svilui, jis buvo paskirtas to pulko vadu. Kai 1940 m. bolševikai puolė Lietuvą, jis su pulku norėjo pasitraukti į Vokietiją, bet vokiečiai būdami susitarę su rusais, lietuvių pulko į savo kraštą neįsileido.

Vėliau, kai jau buvome vyresniame kurse, mūsų kuopai vadovavo kpt. K. Dabulevičius, kurs 1931 m. rudenį buvo pakeltas į majoro laipsnį. Jis buvo griežtas, bet teisingas vadas. Kariūnams duodavo vertingų pamokymų. Vėliau baigė augštąją karo mokyklą ir buvo pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį. Kai, jau prie bolševikų, plk. Gaušas buvo atleistas nuo vadovavimo 9 p. pulkui, jis buvo paskirtas to pulko vadu. Jam tuo metu pavyko išvengti bolševikų žabangų, bet vėliau jie plk. Dabulevičių persekiojo. Kai 1941 m. vokiečiai, pradėję karą su bolševikais, užėmė Lietuvą, plk. Dabulevičius buvo Vilniaus miesto burmistru. Nors tai buvo grynai lietuviškos pareigos, bet bolševikai už tai jį persekiojo jau jam esant V. Vokietijoje. Jo persekiojimu pasirūpino "išrinktosios" tautos vaikai, kurie savo laiku valgė skanią nepriklausomos Lietuvos duoną. Jie tą "pasirūpinimą" būtų ir tęsę, jei patys amerikiečiai nebūtų jų aptramdę.

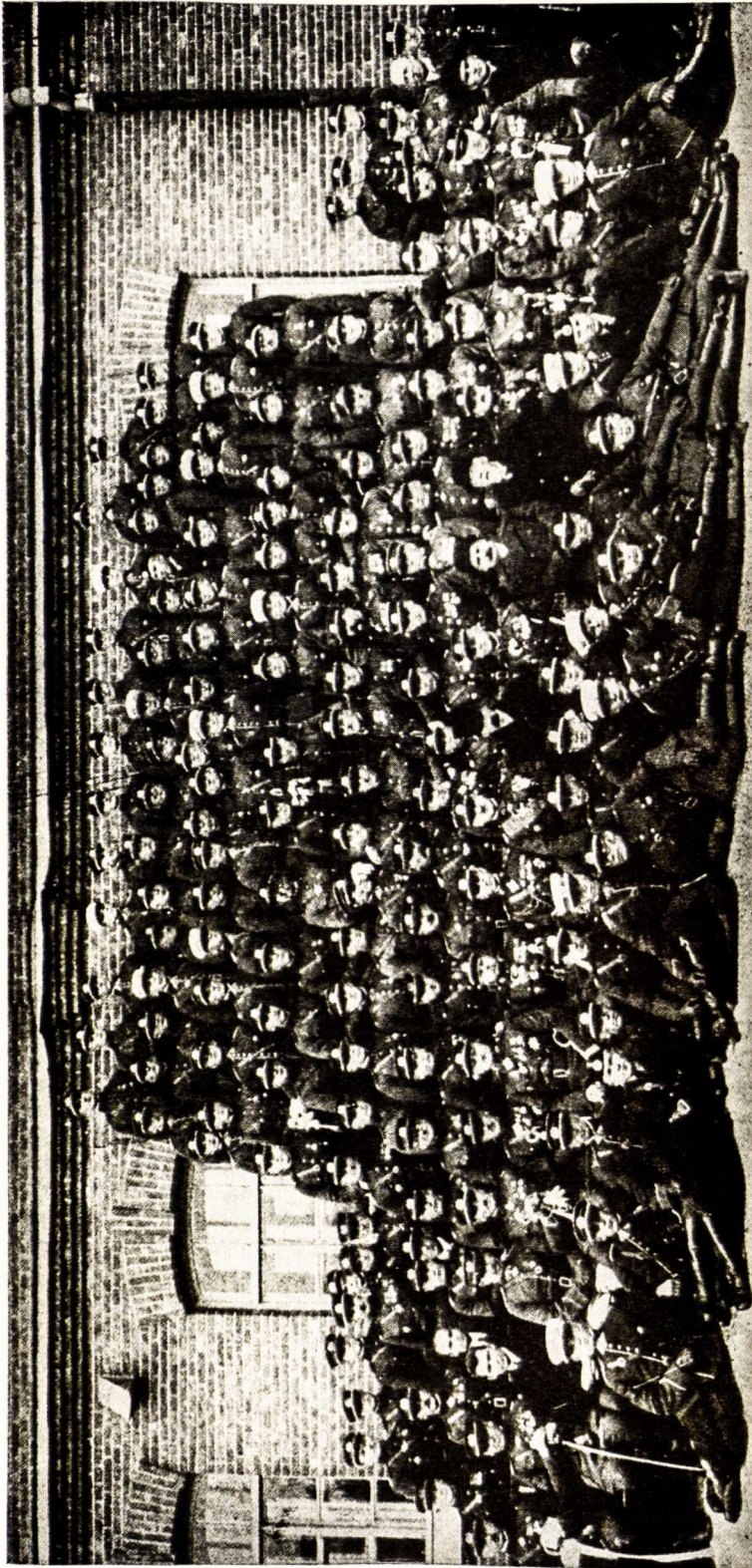
Vienas įdomesnių rikiuotės karininkų buvo kpt. A. Urbšas. Pradžioje jis buvo mūsų kuopos vyresnysis karininkas. 1931 m. vasarą jis buvo pakeltas į majoro laipsnį. Tais pat metais buvo priimtas į Lietuvos augštąją karo mokyklą, kur po poros metų baigė I-ą laidą. Jis mus mokė rikiuotės ir šeštadieniais su kariūnais turėdavo oficialius pasikalbėjimus. Kalbėdavo įvairiomis karinėmis temomis bei bėgama dienos klausimais: "...Juk tam yra vyriausias štabas, kurs rūpinasi mūsų krašto saugumu. Tų netikėtumų mes galime laukti kiekvieną dieną..." Arba: "...Koks jausmas, kai priešas puola, o tu neturi šovinių. Dėl to turi būti geras šaudmenų tiekimas, o be reikalo šovinių nenaudoti..." Prieš vieną kariūnų vakarą, kurs įvyko centrinėje karininkų ramovėje, jis pasakė: "...Taip, kariūnai, gyvename demokratiškus laikus, bet reikia žiūrėti, ką atsivedi į balių. Tiek karininkai, tiek ir kariūnai turi laikytis privalomo etiketo ir žinoti su kuo draugauti..." Kariūnų netikslus atsakymas jis kartais palydėjo posakiu: "Dar ne taškas, ka-

riūnas". Majoras Urbšas pakilo į pulkininko, o prie bolševikų net į generolo laipsnį. Kartą, jau Lietuvai patekus į bolševikų nagus, paklausiau jo laidos draugą, dimisijos majorą Petkevičių, kaip plk. Urbšas prie bolševikų pašoko į generolus, juk jis buvo patriotas karininkas, ir jį vertino mūsų karinė vadovybė. Jis atsakė: "Ar nežinai, kad Urbšas dar gimnazijoje nuo draugų gavo diržų už komunistines tendencijas?"

Kai 1931 m. rudenį buvo išleista karo mokyklos XIII-ji laida, mes jau buvome vyresnio kurso kariūnai. Tą rudenį su keletu draugų buvau paskirtas I-os kariūnų aspirantų kuopos kadran. Man teko viršilos pareigos. Nors kariūnai aspirantai į karo mokyklą atvyko iš pulkų, kur jau buvo praėję naujokų apmokymą, bet jiems dar gerokai trūko karinės drausmės. Drausmei pakelti vartoju griezta žodį. Retai kada juos nubaUSDavau stovėti su šautuvu.

Kariūnai aspirantai savo viršininkus iš kadro kariūnų labiau gerbė už tokius pat viršininkus iš savo tarpo. 1931 m. Kalėdoms kadro kariūnai išvyko atostogų. Aspirantai tų atostogų negavo, nes jų ir karinė tarnyba buvo trumpesnė — vieneri metai, todėl turėjo daugiau padirbėti. Mūsų atostogų metu aspirantams kadras buvo paskirtas iš jų pačių. Viršilos pareigoms buvo paskirtas Iz. Toliušis, advokatas. Jis buvo drausmingas ir tvarkingas kariūnas, bet saviesiems vadovauti, nors ir tą porą savaičių, jam buvo sunku. Teko griebtis baudų. Kai grįžau iš atostogų, kariūnas aspirantas A. Šatraitis, kurį pažinau dar iš mokyklos laikų, man sako: "Gerai, kad jau sugrįžai. Mūsų naujas viršila nieko nepadaro su savaisiais. Neklauso laimai. Mūsų naujas viršila per tas dvi savaites kariūnams baudų davė daugiau, negu jūs per visą laiką."

Vyresnio kurso kariūnų gyvenime buvo trys svarbesni įvykiai. Pirmas — per dvi valandas ir 40 minučių kariūnai atliko 24 km žygį blogose oro sąlygose, sumušdami visus iki tol buvusius tos srities rekordus. Antras įvykis — kariūnų kavaleristų žygis per Lietuvą. Jie tą žygį atliko kartu su gusarų mokomuoju eskadronu, kuriam vadovavo kpt. Žlabys (poetas Žengė). Jie žygiavo, vykdydami kaikiuriuos karinius uždavinius, palei demarkacijos liniją, aplankydami nepriklausomybės kovų vietas. Toliau žygiavo į Biržus, kur aplankė gusarų pulko šefo Jonušo Radvilos pilį. Iš Biržų pasuko į Pasvalį, Joniškėlį ir kaikiurias kitas vietas ir, pagaliau, grįžo į Kauną. Šis žygis buvo išpuodingas kariams, o taip pat ir vietos gyventojams, nes jie nuo Nepriklausomybės kovų nebuvo matę didesnių vienetų lietuvių karių, ypač kavaleristų. Trečias įvykis — 1932 m., Tautos

šventės išvakarėse, A. Panemunėje, Augštųjų karininkų kursų sodelyje buvo atidengtas Vytautui Didžiajam paminklas. Paminkle Vytautas žvelgia į rytus kur buvo lenkų pavergtas Vilnius su trečdaliu Lietuvos. To paminklo atidaryme dalyvavo ir kariūnai. Jie sudarė garbės kuopą į iškilmes atvykstančiam valstybės prezidentui sutikti, o vėliau buvo išrikiuoti aplink paminklą.

Prieš 30 metų Lietuvos Karo Mokyklos XIV laidą baigėme 80 karininkų, kuriems buvo lemta tik aštuonerius metus tarnauti savo tėvynei. Kai mūsų kraštą puolė žiaurieji bolševikai, tautų pavergėjai, neturėjome progos atvirai prieš juos kovoti. Tik vėliau, daugumoje pavieni, tos laidos karininkai vienu ar kitoku būdu įsijungė į kovą su bolševikais. Kaikurie iš jų ir žuvo toje kovoje. Dalis tos laidos karininkų, kaip ir kiti lietuviai, pirmos bolševikų okupacijos metu buvo suimti ir ištremiti Sibiran į vergų stovyklas. Šiandien yra žinoma tos laidos 10 žuvusių karininkų. O kiek jų yra žuvusių, apie kuriuos neturime jokių žinių?

Lietuvos Karo Mokyklos XIV laidos žuvę karininkai: kpt. V. Miliauskas žuvo 1945 m. Vokietijoje; av. kpt. A. Pupelis 1944 m. žuvo kovoje su bolševikais; av. kpt. A. Švarplaitis bolševikų nukankintas 1941 m.; av. ltn. B. Šabonas žuvo lėktuvo avarijoje 1936 m.; ltn. F. Gedvilas žuvo kovoje su bolševikais Rytų Lietuvoje 1943 m.; kav. ltn. J. Andriušis 1941 m. buvo bolševikų nukankintas už tai, kad jis jiems pasakė: "Esate driskiai, ir mano žodžiai neatšaukiami"; kav. ltn. P. Bratėnas žuvo kovoje su bolševikais 1944 m.; ltn. A. Giedrikas bolševikų nužudytas Sibire; ltn. A. Sla-

P.L.P. Karo Mokyklos XIV-toji laida

PRO FILATELISTO AKINIUS

Kaip lenkai pašto ženkuose pavaizdavo Vilniaus užėmimą 1920 m.

Ant. Bernotas

Oi eikit, išeikit,
Strzelcai nadnemenskiaii,
Plačiai vartus atdarykit
Do ziemej Kowenskej...

Kadaise, dar Laisvės kovų su lenkais metu, "Trimite" buvo įdėtas lenkus pašiepiantis eilėraštis.

Mums daug kartų teko matyti mūsų laikraščiuose, knygose ir žurnaluose paveikslų, kuriuose parodyti Suvalkų sutarties derybininkai, susėdę už ilgo stalo ir iškilmingai pasirašą sutartį, kurią po kelių dienų sulaužė. Teko matyti mūsų dailininkų pieštų, geresnių ar blogesnių paveikslų, kuriuose vaizduojamos kovos su lenkais.

Tačiau mažai kam teko matyti vaizdų, kaip lenkai patys pavaizdavo Vilniaus užėmimą 1920 m. spalio 9 d., ir tai ne kur kitur, o... savo pačių išleistuose pašto ženkuose.

Taigi, eilėrašty aprašomi "strzelcai nadnemenskiaii", atseit, "Užnemėnės šauliai", vadovaujami "sukilėlio" generolo Lucijono Želigovskio, kuris "neklausė savo viršininkų", faktinai gi vykdė jau iš anksto paruoštą karinių operacijų planą, 1920 m. spalio pradžioje ir išžygiavo "plačiai vartų atdaryti" į "Kauno žemę", kaip tada lenkai su panieka vadindavo Lietuvą.

Tas jų žygis, kaip žinome, pavyko ir jie užėmė beveik trečdalį tuometinės Lietuvos. Norėdami pasauliui parodyti, kad tai ne kokia okupacija, o tik kadaise Liubline tarp Lenkijos ir Lietuvos padarytos unijos atnaujinimas, užimtąjį kraštą pavadino "Litwa Srodkowa" (Vidurinė Lietuva), sugalvojo kraštui naują herbą — skyde Lenkijos erelis ir Lietuvos Vytis, ir jau spalio 20 dieną išleido pirmuosius pašto ženklus su tuo naujuoju herbu (pav. Nr. 1). Ženklaai spausdinti mums gerai žinomoje J. Zavadzko spaustuvėje, kurioje prieš I Pasaulinį Karą buvo

atspausdinta nemaža lietuviškų knygų ir maldaknygių. Tuo pačiu herbu perspausdino ir lapkričio 23 d. apyvarton paleido ir Vilniaus pašte rastuosius lietuviškus pašto ženklus (10 įvairių verčių).

1921 metų lapkričio mėnesį lenkai išleido 2 pašto ženklus, kuriais paminėjo vienerių metų sukaktį nuo tos "Vidurinės Lietuvos" įsteigimo.

Pirmajame — 100 markių ženkle (pav. Nr. 2) parodyta, kaip iškilmingai lenkų kariuomenė įžengė į Vilnių 1920 m. spalio 9 d. Ženkle matome Vilniaus rūmus, susirinkusią minią, sveikinančią įžygiuojančią kariuomenę ir lenkų raitelį, iškėlusį jietį su vėliavėle.

Antrajame — 150 markių ženkle yra generolo Lucijono Želigovskio atvaizdas (pav. Nr. 3). Tuo metu Želigovskis jau buvo paskirtas Vilniaus krašto gubernatorium. Kitas pašto ženklas su Želigovskio atvaizdu buvo 1920 m. gruodžio mėnesį išleistoje įvairių Vilniaus vaizdų serijoje. Ten jis rodomas su kepure.

O čia štai parodytas pačios Lenkijos išleistas pašto ženklas, kuriame matome lenkų ulonus, puolančius priešą (pav. Nr. 4). Šitokie "narsūs" lenkų raiteliai, vykstant kovoms prie širvintų ir Giedraičių, buvo prasilaužę pro fronto linijas ir toli nužygiavę į užfrontę, kone pasiekdami Kėdainius, ir mūsiškiams sudarė nemaža rūpesčio, kol juos iškraptė atgal.

"Vidurinė Lietuva", atgyvenusį savo trumpą amžių, 1923 m. balandžio 18 d. buvo visai prijungta prie Lenkijos, jos pašto ženklai panaikinti, o apyvarton paleisti grynai lenkiški ženklaai. Per visą jos gyvavimo laiką buvo išleisti 53 įvairūs pašto ženklai su daugybe atmainų bei spaudos klaidų. Be to, Varviškių zonoai buvo perspausdinti 3 lenkiški pašto ženklai užrašu "Samorzad Warwiszki", kurie 1923 m. kovo 26 d. paleisti apyvarton.

Nr. 1

Nr. 2

Nr. 3

Nr. 4

vinskas žuvo 1934 m. šaudymų pratimų metu; ltn. A. Čiuta žuvo 1934(-6?) m.

Po 30-ties metų nuo Lietuvos Karo Mokyklos XIV-tos karininkų laidos išleidimo su liūdesiu tenka prisiminti žuvusius tos laidos drau-

gus. Taip pat tenka palinkėti ištvermės tiems tos laidos draugams, kurie šiandien vargsta bolsėvikų vergijoje; o taip pat lietuviškos ištvermės laisvajame pasaulyje esantiems XIV laidos draugams.

Pasienio policijos laivas pajūryje

GARBINGA LIETUVOS POLICIJA

KALPAS UOGINIUS

Spalių 2 dieną Bažnyčia skyrė Angelų Sargų garbei. Tai buvo Lietuvos policijos šventė. Nepriklausomos Lietuvos policija, įsisteigusi 1918 metais milicijos vardu, 1924.1.15 oficialiai pavadinta policija. Jos vyriausia paskirtis buvo kovoti su nusikaltimais ir saugoti piliečių teises ir turtą. Be šių bendrų, valstybės įstatymais policijai buvo uždėta dar daug kitokių pareigų: tam tikri darbai karinės prievolės bei priešlėktuvinės apsaugos srityje, nusikaltimų aiškinimas, sekti ir kvosti bei viešai teismuose kaltinti nusikaltėlius, tvarkyti eismą viešaisiais keliais, kelių taisymo ir orinio susisiekimo priežiūra, kova su užkrečiamomis ligomis, viešai įardudamos skerdienos priežiūra, priverstinu būdu išreikalauti valstybės, savivaldybių, ligonių kasų, ūkininkų smulkaus kredito bankų ir kt. įstaigų naudai laiku nesumokėtus mokesčius, suimtųjų globa — maitinimas, apsauga ir transportas; kainų priežiūra, savivaldybių privalomųjų įsakymų vykdymo priežiūra ir t.t. ir t.t.

Nepr. Lietuvos policija, sekmingesniai savo pareigų atlikimu, buvo padalinta į keletą specialybių rūšių: viešoji arba tvarkos; pasienio — valstybės sienom saugoti; geležinkelių

— geležinkelių srityje tvarkai palaikyti ir nusikaltimams aiškinti, bei pasų kontrolei; kriminalinė — kovai su didžiais ir tarptautiniais nusikaltimais, banditizmu. Be to, buvo dar ir privatinė policija, kurią su policijos departamento žinia, galėjo laikyti savivaldybių įstaigos pramonės įmonės, bankai ir kt. įmonės, savo reikalams. Buvo dar ir kitos policijos šakos (pagalbinės) — raitosios ir pėsčiosios policijos rezervai, valstybės saugumo (politinė), mažamečių nusikaltėlių reikalams, taip vadinama "Doros Brigada" ir kt. Šiame rašinėlyje tekalbėsiu tik apie viešąją policiją ir jos pareigas, kurių kaip jau matėme, ji turėjo labai daug.

Viešojoje policijoje pagal 1934 m. įstatymą buvo 1555 vyrai. 1939 m. atgavus Vilniaus miestą ir krašto dalį, viešosios policijos etatai buvo padidinti dar 909 vyrais. Lietuvos policija buvo komplektuojama iš jaunų, geros išvaizdos, kariuomenėj atitarnavusių vyrų, augšto intelektualinio ir moralinio lygio, kuris planingai ir nuolat buvo keliamas. Tam reikalui veikė žemesnioji (iki 1926 m.) ir augštesnioji (visą laiką) policijos mokyklos. Prie augštesniosios policijos nuolat veikė atskirų specialybių polic. pa-

reigūnam kursai. Augšt. pol. m-loje buvo mokslinami polic. valdininkai ir kandidatai į valdininkus. Įstojantiems policijos tarnybon valdininkams buvo reikalaujamas progimnazijos cenzas, o nuo 1928-29 m. — gimnazijos. (Žinoma, nėra taisyklių be išimčių. Buvo ir šiuose nuostatuose išimčių). Pažymėtina, kad nuo 1934-1935 m. pol. valdininkų kadrai buvo kompleksuojami, beveik išimtinai iš atsargos karininkų, t.y., be gimnazijos išėjusių dar ir karo mokyklos kursą, kurie prieš paskiriant į pareigas būdavo dar komandiruojami išeiti APM kursą. Lietuvos policininkas, be nusimanymo apie bendrus ir civ. įstatymus, turėjo žinoti visą eilę specialių įstatymų ir instrukcijų bei nuostatų. Tuo tikslu policijos departamentas leido įvairius vadovėlius, instrukcijas ir gana augšto (profesine prasme) lygio dvisavaitinį, gražiai iliustruotą žurnalą "Policija", kuriame be visų rūšių policijos pareigūnų bendradarbiavo ir žymūs teisininkai, augšti karininkai, rašytojai, menininkai ir žurnalistai. Žurnalą leido, kaip minėta, polic. departamentas, o faktinai redagavo, be eilės kitų redaktorių, ilgesnį laiką, kelių knygų autorius, o paskutiniu metu bebaigias paruošti spaudai knygą "Lietuva", dipl. ekonomistas ir teisininkas Bronius Kviklys. Pabrėžtina, kad policijos eilėse turėjome žmonių ir su augštuoju mokslu.

Lietuvos (visų rušių) policija buvo centralizuota vidaus reikalų ministerio valdžioje ir tvarkoma karinės drausmės pagrindais. Pagrindinis polic. administracinis vienetas buvo nuvada, kurią tvarkė vidaus reikalų ministerio

skirtas valdininkas, nuovados viršininko titulu. Apskritis policijos priekyje buvo policijos vadas. Policija turėjo savo uniformą, ženklus ir buvo ginkluota: policininkai pistoletais ir kariniais šautuvais, polic. v-kai pistoletais, o prie išieginės uniformos juosėjo dar ir kardą.

Klaipėdos Krašto policija turėjo skirtingą organizaciją, uniformą ir laipsnius. Ji priklausė Klaipėdos krašto direktorijai ir veikė pagal ankstyvesnę vokiečių policijos sistemą bei tradicijas, todėl šiame rašinėlyje aš jos daugiau nebeminėsiu.

Kaip jau minėta, Lietuvos policija buvo labai gerai paruošta savo pareigų darbui ir be to augšto moralinio lygio. Istorijų, kokias dabar neretai tenka skaityti spaudoje apie kitų kraštų policiją, neretai bendraujančią nusikaltimuose su profesionalais plėšikais, Lietuvoje nebuvo. Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu, kovose su nusikaltėliais žuvo virš 120 policijos pareigūnų.

1940 m. rusams staiga Lietuvą okupavus, netrukus, mūsų policija buvo pakeista bolševikine "liaudies milicija". Koks ten buvo toje "milicijoje" elementas, visi juk žinome. Jie labai uoliai talkininkavo NKVD pareigūnams, kruvinojo burlioko Ivano Sierovo lietuvių trėmimo Sibiran instrukciją vykdant. Buvę neprikl. Lietuvos policijos pareigūnai iš tarnybos buvo atleisti, daugelis jų suimti, žiauriai kankinti įkaltinti, išžudyti. Daugelis su šeimomis ištremti Sibiran ir ten nukankinti. Ir taip per virš dvidešimtį metų atsikūrus nepriklausomai Lietuvos valstybei, beveik iš nieko, tik kruopščiu darbu

Viešosios policijos grupė su savo nuovados v-ku (sėdi kair.), išieginėse uniformose.

Lietuvos policijos valdininkų grupė, rodžiusi sąmoningą pasipriešinimą vokiečių okupantams 1943 m.

sukurtas ir puikiai funkcionavęs, valst. adm. aparatas žiauraus okupanto bematant buvo sunaikintas.

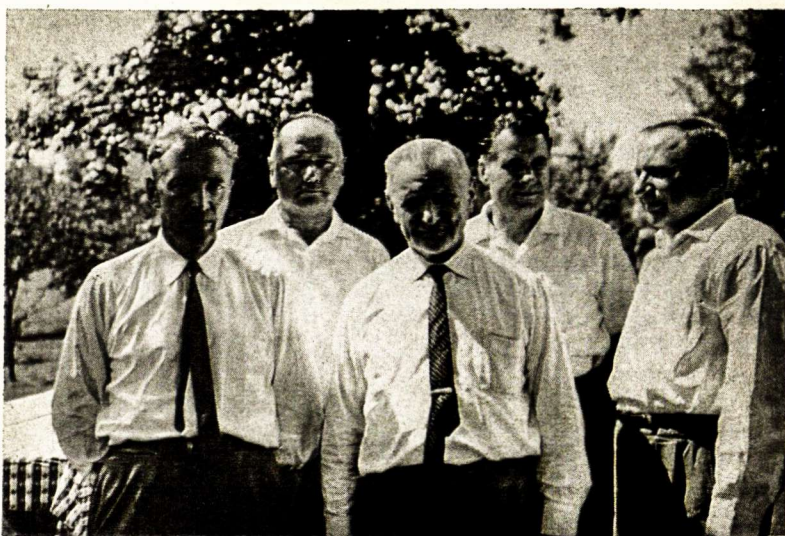
Vokiečiams Lietuvą okupavus, kai 1941 m. birželio pabaigoje, laik. Lietuvos vyriausybės buvo atkurtas valstybinis administracijos aparatas, išlikę, išsislapstę nuo bolševikų teroro buvę policijos tarnautojai, vyriausybės šaukiami grįžo į pareigas, bet vokiečiam likvidavus laikinąją Lietuvos vyriausybę ir įsteigus neva savivaldos organus, Lietuvių policija, nors formaliai laikoma gen. vidaus reikalų tarėjo žinioje, buvo, tačiau subordinuota vokiečių SS ir Tvarkos Policijos Vadui, nacių generolui Lietuvoje.

Vokiečių okupacijos metu (1941-1944 m.)

lietuvio policininko darbas buvo labai sunkus. Be kovos su besibraunančiais Lietuvon parašutininkais-raudonaisiais, partizanais-banditais, jai teko kovoti ir su pačiais vokiečiais. Jai nuolat teko balansuoti tarp okupanto įsakymų ir lietuviškos sąžinės. Skaitytojui gali atrodyti keista, kaip galėjo policija kovoti prieš valdžią, o vienok taip buvo. Vokiečiai tikėjosi iš lietuvių policijos pagalbos vykdant priespaudą ir išnaudojant lietuvius. Tačiau jų viltys nepasitvirtino. Lietuvis policininkas savo metu išmokslintas ir patriotiniai išauklėtas lietuvių mokyklose, būdamas, kad ir vokiečių valdžioje, kiek sąlygos leido, pasiliko ištikimas savo tautai, savo kraštui ir tarnavo ne Reicho, bet Lietuvos naudai.

Neretai liet. policininkai sužinoję besiar-

Krivulės klubo Čikagoje valdyba: viduryje — P. Dirkis, p-kas; kairėje — A. Klesylis, vicepirm. ir J. Bernotas, sekr.; dešinėje — J. Puleikis, išd. ir S. Paulauskas, kult. vad.

tinančias vokiečių ekspedicijas vyrų Reicho darbams gaudyti, arba kur gyvulius išvesti, bei aruodus "iššluoti", slaptai įspėdavo gyventojus. Nepaisant griežčiausių okupanto įsakymų persekioti asmenis slaptai laikančius ginklus, žinodami kur ginklą esant, lietuviai policininkai, ne tik neatimdavo jo, bet dar įspėdavo geriau paslėpti, o lietuvių ūkininką, turintį ginklą, aprūpindavo, jei reikėjo, ir šaudmenimis.

Medžioklėm nepavykus, geštapas įtardavo lietuvių policijos pareigūnus ir imdavosi visokių prieš juos priemonių, net — areštų, išsiųsdavo į frontą, išstremdavo Reichan priverstiniams darbams arba ir į kacetą. Kartais atiduodavo SS teismui, kuris dažniausiai nubausdavo mirtimi. 1944 m. kovo mėn. mirties bausme buvo nubausti: Krėvos polic. punkto vedėjas Kaunas, Graužiškių punkto vachmistras Ūsas ir polic. Usorius. Yra sakoma, kad ir saulė turi dėmių, tai ne nuostabu, kad iš tautos masės pasitaikydavo ir policininkų pataikūnų ir niekšų, bet laimei tokių nedaug tebuvo.

Nuolat aštrėjant lietuvių tautos santykiams su naciais, lietuviams policijoje tarnauti pasidarė nebepakenčiama, o kadangi vokiečiai į nieką neatsižvelgdami iš policijos tarnybos neatleisdavo, lietuviai pradėjo masiniai, ypač iš rytinių Lietuvos sričių, dezertiruoti. Tokių dezertyrų policijos departamente buvo užregistruota daugiau kaip 500, bet faktinai jų žymiai daugiau buvo. Reikia pažymėti, kad vokiečių okupacijos metu, nuo 1942 m. pradžios, iki 1944 m. pabaigos, lietuvių policijoje, įvairiose pareigose, tarnavo daugiau kaip 7000 vyrų.

Vokiečių okupacijos metu, nacių tvarkos policijos Lietuvoje sistemoje, tarp vokiečių ir lietuvių tarpininku—ryšio karininku buvo ir lietuvių policiją tvarkė, buv. Lietuvos kariuomenės viršila, vėliau lietuvių policijos nuovados viršininkas, savo metu sekmingai baigęs žemesniąją ir aukštesniąją policijos mokyklą ir Berlyne vokiečių policijos mokyklą, Lietuvos aukštesnioje polic. mokykloje lektoriavęs ir buvęs inspektoriumi. Vytautas Reivytis. Nelengvas buvo jo darbas. Vokiečiai liet. policijai davė kuo mažiausia, reikalavo kuo daugiausia. Lietuviai gi, kad ir stodavo policijos tarnybon, tai daugiausia tik

priverstiniems "gražiajame" Reiche darbams išvengti, o jau būdami tarnyboje vokiečių atžvilgiu elgėsi, kaip jau augščiau minėta. V. Reivytis nuolat jautėsi kaip tarp kūjo ir priekalo. Tačiau jis netik sugebėjo gražiai išbalansuoti kaip sakoma, kad "ožka liktų sveika ir vilkas sotas", bet kai lietuviams apginti reikėjo eiti su skundu prieš vokiečių žandarmerijos pareigūnus, pas jų generolą, nors tas jam pačiam buvo rizikinga, jis ėjo ir darė kas reikėjo.

Nuo 1921 metų, Nepriklausomos Lietuvos visų rūšių policija savo metinę šventę šventė spalio 2 (Angelų Sargų) dieną. Kiek sąlygos leido tą tradicinę šventę ir okupacinėse sąlygose, nors be viešų pamaldų, paradų, sporto rungtynių, šaudymo ir t.t., minėjo ir vėliau.

Lietuvių policija galutinai likviduota 1944 m. spalio mėn. Dauguma visų tarnybos rūšių ir laipsnių, policininkų organizuotai ir pavieniui, pasitraukė į Vakarų. Vokietijoje kai kuriose tremtinių stovyklose buvo susitvėrusi stovyklų policija, iš kurios tarpo kai kuriuos pareigūnus, amerikiečių vyr. karo vadovybės Vokietijoje potvarkiu, perleido per U.N.R.R.A.'os "Displaced Persons Police School" mokyklą, kurios direktorius buvo Umbrei W. Akin, lt. col. U.S. Army.

1955 metais Čikagoje, buvę liet. polic. tarnautojai įkūrė savo klubą, kurį pavadino Krivulė.

Dabar Krivulės klubas kas met viešai, iškilmingai, mini Angelų Sargų dieną, kaip savo tradicinę šventę. Tai graži ir sveikintina tradicija.

Tarp susibūrusių Krivulėje buv. policininkų yra neblogai valdančių plunksną, todėl sveikindamas Juos spalio 2-osios proga, linkiu krivulėnams įtraukti savo programon ir nedelsiant vykdyti — surašyti savo atsiminimus, surinkti, suredaguoti ir išleisti atskiru leidiniu. Laikas neaukia, krivulėnų eilės retėja ir labai gaila — gana brangi ir idomi okupacijos metų įvairių atsiminimų medžiaga veltui dingsta. Neabejoju — krivulėnai turi įdomių ir vertingų atsiminimų.

Ši straipsnelį rašant naudotasi ir LE XIII tomo, 218 ir 219 pusl. žiniomis apie buv. Lietuvos policiją.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto Signatarui,

prof. MYKOLUI BIRŽIŠKAI

mirus, šeimai ir artimiesiems užuojautą reiškia

L. V. S. RAMOVĖ

PRIESAUKA VILNIUI

Viešėjo Vilniuje
 Su amžių vėjais užę
 Žvaigždžių stebėtojai,
 Karaliai, vyskupai —
 Juos palydėjo vis
 Pilies patrankų dūžiai,
 Baltieji raiteliai,
 Graudingieji varpai.

Laikai paniekino
 Senuolių gimtą miestą,
 Šventuosius pelenus
 Lietuviškų vadų —
 Prigeso priesaikos,
 Tik Apvaizda neblėsta,
 Mes vėl sugrįžtame
 Vykdyti pažadų!

Prikelsim Vilniuje
 Dar neregėtą rytą
 Nesiderėdami
 Su nieku dėl kainos —
 Bus gera slėniuose
 Gimtos kalbos klausytis,
 Kai naują pergale
 Jaunystė uždainuos.

Ne tik iš Kupiškio
 Atvyks Laurynas Stuoka
 Statyti šventnamių
 Tėvynei pamaldžių —
 Visi be skaičiaus eis.
 Kas ugnį skelti moka,
 Kas verčia neviltį
 Tikėjimu didžiu.

Vadų paminkluose
 Savi vardai sutvisko,
 Pilki kaip mūrai tie,
 Didingi kaip tiesa —
 Ateiviai, traukitės,
 Lietuvių buvo viskas,
 Tauta darbymetį
 Žygiuoja vėl visa!

LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS KARUOSE
 PASIŽYMĖJUSIOS MOTERYS

P. Genys

Ne tik vyrai, bet ir moterys, karo metu, gali atlikti didelius žygius. Štai tik pora pavyzdžių, kuriuos teko pačiam asmeniškai patirti vėjant bolševikus nuo Anykščių link Užpalių, Antaliepės ir toliau, Nepriklausomybės karo metu.

Žygiavome smarkiu tempu — iki dvidešimts ir daugiau kilometrų per parą ir be jokios apsaugos, nes raitelių neturėjome, o pėstieji žvalgai nesuspedavo. Tik priekyje jodavo karininkai su ordonansais. Už tat kartais susilaukdavome ir netikėtumų iš bolševikų pusės. Nuo netikėtų pavojų, tačiau, dažniausiai mus įspėdavo vietiniai lietuviai. Žinoma, neatsilikdavo ir sesutės, bei mamytės.

Žygiuojant link Užpalių ir nedaėjus Šventosios, yra upelis su dideliu slėniu, o tame slėnyje Lialiuų kaimas (ne bažnytkaimis, kuris yra prie plento). O prieš tą slėnį — didelis miškas. Dar mums neišėjus iš to miško, priešais atbėgo kokių 60-70 metų senutė ir sako:

— Neikite, vaikeliai, ten paliai klojimus bolševikai apsakasė.

Žygiavome tankine rikiute ir jeigu taip

būtume nusileidę į slėnį, būtumėm patyrę didelių nuostolių. Ir niekas nedrįso eiti mūsų įspėti, tik ta sena mamytė, nes ji laikė mus savo vaikeliais.

Laiku įspėti, greitai su bolševikais susidorojome be jokių nuostolių iš savo pusės. Pasirodė, ten būta 6-to latvių bolševikų bataliono.

O mūsų angelas sargas, kaip netikėtai pasirodė, taip netikėtai ir dingo. Nesuspėjome paklausti nei pavardės, nei iš kur? O nusipelnė juk didžios padėkos.

Štai, kitas atsitikimas. Į vieną kaimą, jau už Antalieptės, (kaimo pavadinimo nebeprisimenu), atėjo mūsų 3-ji kuopa ir, dar nespėjus išstatyti apsaugos, buvo apsupta bolševikų. Turėjo paskubom trauktis. Vieno ūkininko sodnelyje pasiliko jos sunkusis kulkosvaidis. To ūkininko dvi dukterys, J-tės, kulkosvaidį tuojau užmaskavo žabais, o naktį laukais, pro bolševikų apsaugą, grąžino jį mums. Ir toliau, naktimis, jos atnešdavo apie bolševikus surinkę žinias.

Abi seserys buvo apdovanotos pirmojo laipsnio Vyčio Kryžiais su kardais. Kiek žinau, dar buvo apdovanotos Vyčio Kryžiais p-lė Kubiliūtė ir p. Valeikienė.

GALINDAI PRIEŠ ROMAŲ

Z. RAULINAITIS

I. GOTAI IŠSIKELIA VYSLOS ŽEMUPYJE.

Kai laivai pasiekė Vyslos žiotis, jiešką naujos tėvynės gotai prieš save pamatė lėkštą, krantą, plačias lygumas ir toliau už jų tamsią miškų juostą.

Jų žvilgsniai krypo į pietų rytus, iš kur jau nuo seno ėjo žinios ir gandai apie turtingus kraštus, gerą ir derlingą žemę, gausų grobį ir gerą ten gyvenimą narsiam kariui. Žinias atnešdavo germanų kiltys, gotų giminaitės, iš kurių bastarnai, pirmieji iš karingųjų germanų, jau prieš porą šimtmečių prasiveržė per vidurio Europos plotus net iki Juodosios jūros pakraščių.³

Išilgai Baltijos krantų ir giliau žemyne, vakaruose, gyveno žymiai anksčiau už gotus čia atsikėlę germanai: burgundai, rugijai ir vandalai. Į rytus, gi, driekėsi miškų ir pelkių slepiamas tačiau, tų laikų vakarų pasaulyje jau garsumas, gintaro pajūris — aisčių kraštas.

Gotų karalius Berigas, iš Skandinavijos atsikėlęs trimis laivais (pagal Jornandį) su drąsuolių būriu, greičiausiai ir nemanė, jog čia Vyslos žemupyje ir Baltijos pajūryje, jiems teks ilgokai išgyventi. Ir tik ketvirtam jų valdovui po Berigo, karaliui Filimerui vedant, teks vėl pakilti ir pajudėti į pietus — į pažadėtąją žemę turtų, grobio ir derlingos žemės jieškoti.

Kartą, išsikėlus į krantą, naujiems ateiviams teko ginklu išsikvoti teisę apsigyventi prie Vyslos. Pirmiausia teko susidurti su anksčiau ten irgi iš Skandinavijos atvykusiais ir nuosavybės teises tiems plotams reiškiančiais ulmerugijais (saliniais rugijais; gotų hulms — sala). Teko susidurti ir su giminaičiais vandalais, kurių dalis buvo išibrovusi net į aisčių pietines sritis. Susidurta buvo ir su rytiniais kaimynais aisčiais, su kuriais santykiai nevisada būdavo draugingi, gal dažniau karas negu taika.

Karingi gotai, maždaug Kristaus gimimo metu išsikėlę ir įsikibę į pakrantę, ne tik išlaikė, bet, nuolatos gaudami paspirties iš Skandinavijos, išsiplėtė, nugalėjo savo giminaičius, germanų kaimynines kiltis ir net įsiveržė į aisčių gyvenamus plotus rytiniame Vyslos krante ir, atrodo, atstūmė juos nuo viso Vyslos žemupio. Pagal Voigtą jis, būk tai, įlindo giliai į senųjų prūsų žemes, pasiekdami Sembą ir net

Galindą. Manoma, kad gotų išsiplėtimo riba į aisčių (t.y. vakarinių baltų-prūsų) žemes ėjo Persante, Netze ir Paserijos upe. Mat tuose plotuose randami archeologiniai radiniai priskiriami gepidams-gotų genčiai.

Taigi, atrodo, jog iš baltų tik senieji prūsai susidūrė su gotais, kurių viena gentis buvo žinoma Vakia-goths vardu. Iš čia "vatci" ar "vatzi" vardas visiems germanams, kaip kad juos vadino senieji prūsai ir kuršiai ir dar šiandien tebevadina latviai.⁴⁰ Lietuviai iš to pasidarė vokiečiai.

Deja nėra išlikę jokių istorinių žinių apie aisčių kovas su gotais. Pagaliau tas ir nėra tiek svarbu, nes galų gale, aisčiai vis dėlto išlaikė savo gyvenamus plotus prieš germanų spaudimą, pradžioje netekdami Vyslos žiočių ir vakariniame Vyslos krante išsikišusių savo gyvenviečių.

Svarbesnis ir įdomesnis klausimas, kuris čia mums daugiau rūpi, tai ar aisčių kiltys dalyvavo germanų žygiuose į pietų kraštus ir, tuo pačiu, ar dalyvavo karo žygiuose prieš Romą?

II. KA SAKO ISTORIKAI APIE AISČIŲ ŽYGIUS.

II amžiaus antroje pusėje prasidėjo stiprus gotų spaudimas į pietus ir į rytus. Tautos, gyvenusios Europos viduryje (Silezijoje, Boheimijoje, Moravijoje, Vengrijoje) virsta neramios, pėjuda ir bando veržtis per Dunojų. Gotai nustumia aisčių pašonėje dar II amž. pradžioje įsitaisiusias vandalų gentis.³ Nuo to laiko gotų ir vandalų santykiai visada buvo blogi. Tacitas sako, jog gotų karalių valdžia buvusi stipresnė. Reiškia, kad tauta buvo daugiau sudrausmintą ir vieningesnė, todėl ir nesunkiai sumušdavusi gentimis susiskaldžiusias kitas germanų kiltis, ar tautas. Gotų žygį į Europos vidurį ir į rytus pastūmėjo susidaręs žmonių perteklius Vyslos žemupyje, germanų nuotykių jieškojimo pamėgimas ir nuolat sklindančios žinios apie turtingus pietų kraštus.

Apie pietų kraštus, be abejo, gotai gaudavo žinių ir iš Romos gintaro ir vergų pirklių. Svarbu buvo išlaikyti ryšius ir su Juodosios jūros uostais. Tiesiai į pietus į Romos sritis veržtis buvo pavojinga. Kimbrų ir teutonų pra-

laimėjimai prieš Romą gotams, be abejo, buvo žinomi, todėl buvo pasiryžta žygiuoti į rytus, į Juodosios jūros pakraščius. Jie tikėjosi su stepių raitelių tautomis lengvai apsidirbti, nes ir gotai jau buvo virtę raiteliais.³

Gotų veržtas ėjo per Rokitno pelkes į skitų žemes ir į šiaurę nuo Juodosios jūros.³ Apie 270 m. jau yra minimos dvi gotų šakos greutungai arba austrogotai, paprastai vadinami ostgotais, t.y. rytiniais gotais ir tervingai, arba visigotai vestgotai, t.y. vakariniai gotai. Būdami prie Juodosios jūros, jie susiduria su Romos provincijomis, sukurtomis pagal jūros pakraščius. Tačiau jie ne tik kovoja su Roma, bet ir dažnai samdosi kariauti už jos interesus.³

Aisčių kiltys, be abejo, buvo tiesioginiai paliestos to germanų veržto į rytus ir į pietus. Tik nėra žinių, ar jos buvo įtrauktos į tą ištisu tautų judėjimą ir germanų kovą su Roma.

Kai kurie istorikai yra tos nuomonės, kad germanai įtraukė kaimynines bei jų pavergtas tautas į savo žygius ir kartu su jais prieš Romą dalyvavo slavų kiltys ir kitos, tarp jų ir aisčių.

Vilniuje 1860 m. išleistame savo veikalė „Skarbiec Diplomatorow” J. Danilowicz rašo, kad laikotarpyje tarp Tacito ir Ptolemėjaus, nors rašto šaltiniai tyli apie prūsus (t.y. aisčius), tačiau germanų judėjimas galėjo atsiliiepti ir Prūsiose.⁴ Jis pažymi, jog ypač imperatoriaus Domitiano laikais, kai vyko kruvinos markomanų kovos su Roma, daug tautų, net iki Baltijos krantų, buvo išjudintos iš savų sodybų. Srityse nuo Dunojaus iki Baltijos jūros gyvenę tautos tada dalyvavo kovose su Roma.⁴

Kiek anksčiau rašęs J. Voigtas, savo klasiškoje „Geschichte Preussens”, kalba apie tą didžiąją markomanų kovą su Roma, vykusią nuo 166 m. Tada, jis sako, Romos kariuomenė, atstumdama apsijungusių germanų puolimus, įsiverždavo į Europos vidurį ir net pasiekdavo šiaurines sritis. Nuo tų romėnų įsiveržimų gintis stodavo daug šiaurės rytų Europos tautų ir, galimas dalykas, Prūsijos gyventojai, mūsų aisčiai.⁷ Mat į markomanų sąjungą buvo įsijungę ir aisčių betarpiiai kaimynai gotai.

Romos istorikai, nesusigaudydami, visas tas šiaurės ir rytų Europos tautas vadina bendru sarmatų ir skitų vardu, dažnai neskirdami slavų nuo germanų ar nuo baltų. „...taigi, labai galimas dalykas, kad pietinių Pabaltijo kraštų gyventojai, nors ir ne betarpiškai, neretai būdavo paliečiami tų kruvinų kovų. Galimas dalykas, kad kartu su kitomis sarmatų tautomis jie atsukdavo savo ginklus, teikdami pagalbą ar dalyvaudami kovoje kaip sąjungininkai, prieš Romos erelius. Tų sunkių kovų, su tautomis gy-

venančiomis srityse iki pat Baltijos jūros patyrimo vedamas, imperatorius Maksiminas svajojo, jog svyruojančią imperiją jis išlaikys tik pavergęs Romos valdžion visus tuos tolimus šiaurės kraštus iki pat Baltijos pakraščių. Tą savo svajonę jis ir pradėjo vykdyti, tik jos nebesuspėjo įgyvendinti. Taigi, galimas dalykas, kad karuose, kuriuose Maksimino įpėdiniai — Trajanas, Decijus, Gallas, Hostilianas ir kiti imperatoriai kariavo su skitų ir sarmatų tautomis, pagalbiniai būriai karių iš Pabaltijo kraštų irgi dalyvavo.”⁷

III amž. antroje pusėje Romos valstybėje vyko suirutės, tačiau romėnai dar vis pajėgė atsilaikyti prieš išorės priešus — sarmatus ir germanus. Imperatorius Gallienas smarkiai sudraudė gotus už jų plėšikavimo žygius į Romos provinciją Ilyriją. Vėliau imperatorius Regilianas pakartotinai sumušė sarmatus. Imperatoriaus Klaudijus Naisso mūšyje, Dardanijoje, atremė vėl puolusius gotus.

Tose nuolatinėse kovose, galėjo dalyvauti ir Pabaltijo tautų kariai, tik, dėja, istorijos šaltiniuose nieko aiškaus nerandame, nes visus juos dengia bendras sarmatų ir skitų vardas.⁷

Parašęs ir 1582 m. išleidęs pirmąją Lietuvos istoriją, Motiejus Strikauskis, laikydamas kai kurias germanų kiltis (kimbrus, gepidus ir kt.) lietuvių ir žemaičių protėviais, žinoma, rašo, jog germanų kovos su Roma tiesioginiai palietė ir baltų kiltis, nes jie, t.y. jų protėviai, patys kovojo su romėnais, mat, anot jo, getai ar gotai — tai senieji prūsai!⁸ “Bet tuo metu latviai, žemaičiai, kuršiai, gepidai, lietuvių protėviai, jotvingai, prūsai, dauguviečiai ir kt., visi vienodai kimbrais vadinosi, pagal Homero protėvį ir kimrų Bosforą iš kur jie pirma pasirodė”.⁸ ...“kur senieji prūsai buvo, Žemaitija, Lietuva, Jotvingiai ir kt., kurie taipogi nuo seno vienai tautai su gotais priklausė ir kartu su jais į įvairius karus svetimose šalyse iš tų šiaurės kraštų traukdavo...”⁸

Pagal Strikauskį, tų karų pasėkoje, kaip Lietuvos Metraščiai rašo, iš Italijos į Lietuvą atvykęs ir legendinis Palemonas.

O kai persai sumušė Romos kariuomenę ir patį imperatorių Valerianą nelaisvėn paėmė, tai 260 m., anot Strikauskio, gotai su “inszymi narodami Sarmatskimi, jako z Moskwa, z Rusa-ki, z Litwa, z Lotwa, z Žmodzia, walynczami etc.” surinkę didelę kariuomenę, jūromis ir sausuma į Aziją traukė. Ten jie Bitiniją sunaikino, Nikomediją, galima sakyti, iki pamatų sugriovė ir net garsiąją Dianos šventyklą Efeze išplėšė ir sudegino. “Takže Măcedonia i Tracia splundrowali...”⁸

III. GERMANŲ ŽYGLIAI Į ROMOS IMPERIJOS SRITIS.

Taigi, yra istorikų tos nuomonės, kad prie Romos imperijos sienų virė kovos galėjo ir, tikriausiai, turėjo stipraus atgarsio aisčių žemėje, o jose dalyvavo ir aisčių kiltys.

Prieš tai kai jieskosime kokių istorinių pėdsakų, tvirtinančių tokią nuomonę, meskime žvilgsnį į Romos imperijos šiaurines sienas ir į tuos germanų žygius, kuriuose būtų galėję dalyvauti ir mūsų protėvių vakarinės ir pietinės kiltys.

Druso ir Germaniko pergalės prieš barbarus pastūmė romėnų imperijos sienas toli į šiaurę, vidurinės Europos link. Tačiau, jau Tiberijus (valdęs 14 m.-37 m.) atsisakė tos plėtimosi politikos ir evakuavo legionų užimtą Germanijos sritį tarp Emso ir Elbės, o Klaudijus (valdęs 41 m.-54 m.) net atitraukė legionus atgal už Reino.

Tuo tarpu Trajanas (valdęs 98 m.-117 m.) nusprendė, jog tokia germanų puolimų vien tik sulaikymo strategija yra didelė klaida. Jo buvo pasiryžta pereiti į puolimo ir plėtimosi strategiją. Atrėmęs savo kairįjį sparną į Reiną, Trajanas nusprendė veržtis dešiniuoju, per Dunojų. Jis puolė ir sumušė dakus. Tai savo pergalei atžymėti jis pastatė garsiąją Trajano koloną ir Tropaeum Traiani — triumfinį paminklą, išlikusį iki šių dienų Dobrudžos kaime Adam-Klissi. Po šių pergalių jis sudarė naują Dakijos provinciją iš Transilvanijos. Valakijos ir Moldavijos (1918-1940 m. Rumunija).

Taigi, I ir II amž. bėgyje Romos imperija buvo pasiekusi savo didžiausio teritorinio išsiplėtimo.

Markus Aurelijus dar svajoto pastūmėti imperijos šiaurinę sieną iki natūralios sienos—Karpātų kalnų. Tačiau mėginimai nepasisekė. Viskas, kas liko iš tų jo žygių, tai tik keletos legionų stovyklų ir įtvirtinimų pėdsakai piet. Slovakijoje ir Moravijoje ir romaniški įrašai Tatrų kalnų papėdėse, žemiau Trenčino pilies, šiaurinėje Slovakijoje. Jie kalba, kad

žem. Nr. 1 >

“apie 179 metus Romos legionai čia stovyklavo, tokiu būdu, pasiekę patį šiauriausią tašką, besiverždami Karpātų kalnų link.”²⁸ Romos imperijos siena, vad. limes, ėjo Reino upe maždaug iki Koblenco, čia peršokusi Reiną, iki Einingo (prie Regensburgo), toliau Dunojumi, apimdami Dakiją (dabartinės Rumunijos dalis) iki Odesos ir toliau Juodosios jūros pakraščiu iki Kaukazo kalnų¹³ Tačiau trūksta įrodymų, kad romėnų legionieriaus koja būtų kada palietusi aisčių žemę. Net Lenkijos teritorijos, atrodo, Romos legionai niekada nebuvo pasiekę, nors Druso ir Germaniko pergalės ir buvo beveik suvedę Romą su slavais vidurinėje Europoje.²⁸ Yra žinoma, kad Romos pirkliai, prekiavę, tarp kitų dalykų, vergais ir gintaru, yra lankęsi gintaro pakrantėje. Yra žinoma, jog 54 ar 55 m. Romos Imperatorius Neronas buvo pasiuntęs kokį tai kilmingąjį į Prūsus, kuris pargabeno didelį kiekį gintaro (Plinius Jaun.). Ankstybajame imperijos laikotarpyje Baltijos gintaras būdavo vežamas iš Sembos per gotų ir lugijų sritis iki Dunojaus ir iš ten į Italiją.³

—o—o—

Simtmečius trukusi germanų kilčių migracija vyko aisčių pašonėje, net dalinai per jų teritoriją. Vysla, kurios žemupiu, maždaug, ėjo aisčių vakarinė siena, buvo lyg koks vieškelis, kuriuo iš Skandinavijos į rytus veržėsi karinieji germanai. Savo masiniais žygiais, ištiso-

mis tautomis, jie, aišku, pajėgė su savimi patraukti ir aisčių kilčių atplaišas. Vieni aisčių savo noru talkininkaudavo germanams, pasidariusiems jų kaimynams, jų plėšiamuosiuose žygiuose į rytus, ar pietus, kiti galėjo priversti žygiuoti kartu, nors tam tiesioginių įrodymu ir nėra.

Pirmieji tais keliais nužygiavo, jau minėti, bastarnai ir skirai. Istorijos šaltiniai mini juos jau pasiekusius Juodąją jūrą apie 200 m. pr. Kr. (Žiūr. schemą Nr. 1).

Bastarnai, ūkininkų tauta, keliavo vežimais. Yra manoma, jog jie kare vartojo ir kovos vežimus. Kaip ir svebai, jie mūšiuose vartojo mišrius raitelių ir pėstininkų dalinius. Iš vežimų jie sudarydavo vagenburgus, kuriuos, reikalui esant, gindavę seniai ir moterys.³

Apie I amž. pr. Kr. pagal Oderį ir Vyslą, augštyr, pajudėjo vandalai. Dalis jų, besiverždama Vyslos slėniu, kurį laiką buvo apsistojusi Prūsų pietinėje dalyje (iki 180 m.). (Žiūr. schemą Nr. 2).

Iš vidurinės Europos, sekančių šimtmečių bėgyje, vandalai patraukė į Ispaniją, o iš ten net į Afriką. Manoma, juos tiems žygiams paskatino hunų pavojus.³ Prie vandalų žygių buvo prisidėję ir kitos tautos, tarp jų žymiausia alanų tauta, jazygų ir sarmatų įpėdinė, II amž. nugalėjusi ir pavergusi sarmatus.

Beveik tuo pat metu, užpakalyje vandalų, į Vyslos žemupį veržėsi bergundai ir rugijai (Žiūr. schema Nr. 3). Pagal Ptolemėjų burgundai gyveno tarp Oderio ir Vyslos. Jų būdingas ginklas buvo vienašmenis kardas.

Lietuvoje, Vilkaviškio aps. girdimas posakis: "Žiūri kaip Bungarda į slieką" ir Alvito vls. žinoma pavardė Bungarda, galimas dalykas, yra tų tolimų laikų liekanos patekę į Lietuvą.

Daugiausia aisčius bus palietęs gotų veržtas, prasidėjęs iš Skandinavijos į Vyslos žiotis ir išplitęs Vyslos žemupyje apie I amž. Pagal Ptolemėjų gotai gyvenę dešiniajame Vyslos kante.³ Jie vertėsi žemės ūkiu, ypač gyvulinkyste. Išgyvenę apie du šimtus metų aisčių kaimynystėje, kaip pradžioje minėjome, jie pajudėjo į rytus, į pietinės Rusijos sritis, per Voliniją (kur buvo rastas gotiškas jieties antgalis su rūnų įrašu "Tirarids" — puolikas).³

Susidūrę su stepių raitelių tautomis, gotai netruko pasisavinti iš jų visų raitelio meno gudrybių ir jų kariuomenėje raiteliai sudarė branduolį. Iš sarmatų ir alanų jie perėmė ilgą ir sunkų kertamąjį kardą. Tuo tarpu, dar tebegyvendami Vyslos žemupyje, jie vartodavo trumpą. Iš viso jie savo kariuomenę perorganizavo pagal alanų, sarmatų nugalėtojų, pavyzdį. Su savo senąja karine organizacija jie nebūtų buvę pajėgūs išitvirtinti stepėse ir išplėsti savo valdas net iki Volgos upės.³

Juodosios jūros pakraščius valdydami, jie suskilo į ostgotus ir vestgotus. Maža težinome apie mums įdomesnius ostgotus ir daugiau apie vestgotus. Išstisus šimtmečius ir vieni ir kiti gotai kariavo su Roma, o kartais būdavo jos sąjungininkai. Pirmas jų susidūrimas su romėnais įvyko 214 m., valdant imp. Karakallai.¹⁵ Pagaliau jie net užkariavo ir pačią Italiją. (Žiūr. schemą Nr. 4). Neveltui Jornandis apie gotų narsumą sako: "Adeo futere laudati Getae ut du-

← žem. Nr. 2

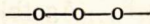
Žem. Nr. 3 →

dum Martem — apud eos fuisse dicant exortum” (Getica, c. 5).

Po gotų į Vyslos žemupį atsikelia jų šaka — gepidai. Pagal gotų legendą jie atvykę paskutiniu, trečiuoju, laivu ir apsigyveno Vyslos žiočių salose. Jų vardas būk tai reiškia lėtus, nerangius žmones — slunkius. Sekdami savo giminaičių gotų pėdsakais, jie apie 250 m. irgi pajudėjo į pietų rytus. Greta jų Oderio slėniu slinko heruliai (Žiūr. schemą Nr. 5).

Germanams išsikėlus, Vyslos žiotyse dar liko dalis gotų ir gepidų kurie susimaišę su aisčiais sudarė lyg ir mišrią tautą — vidi-varus.³

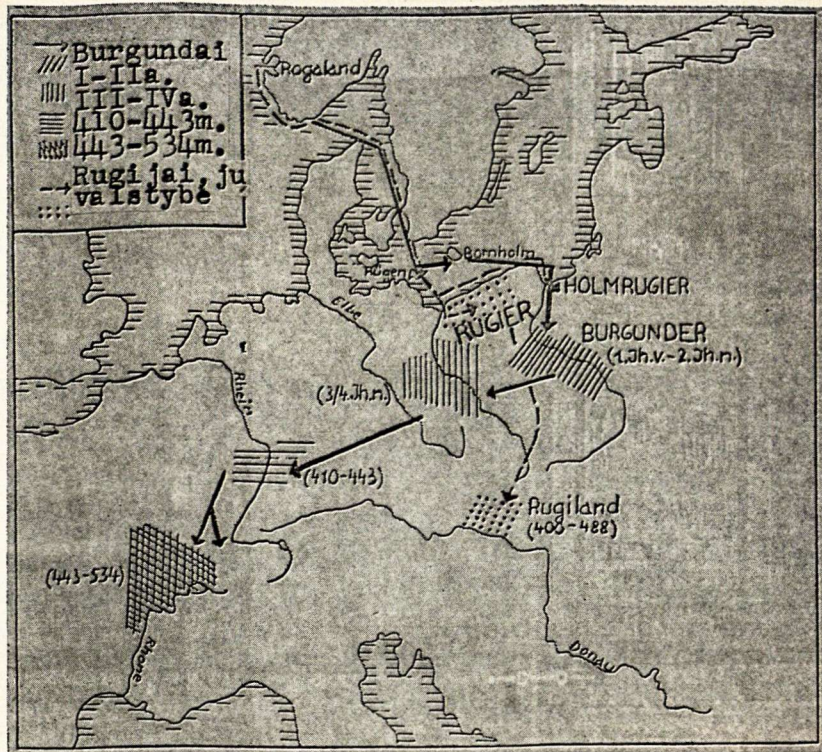
Toks germanų judėjimas aisčių pašonėje, trukęs šimtmečius, palietė juos tiesioginiai. Iš-tisos gentys galėjo laisvu noru ar priverstos, sujungti savo likimą su kaimynų germanų ir dalyvauti jų kovose su Roma.

Jau iš Tacito žinome, kad aisčiai buvo įvairiai įtaigojami germanų. Jų karo menas buvo asičiams žinomas ir galimas dalykas, daug kur pamėgdžiojamas, pritaikant jį savo ypatingom miškingo ir pelkėto krašto sąlygoms. Todėl čia yra gera proga ir pravartu susipažinti bent su pagrindiniais germanų ir romėnų taktikos elementais.

Prieš susipažindami su germanų karo menu turime atsiminti, kad germanai daug ką iš karinio meno išmoko ir perėmė iš keltų. Yra žinoma, kad ir keltai ir germanai mėgė kovoti išsirengę. Abi šios tautos vartodavę mišrius dalinius, sudarytus iš pėstininkų ir raitelių, kur raitelį lydėdavo vienas ar du lengvai ginkluoti pėstininkai.

Čia susipažinsime tik su viena pagrindinių senųjų germanų taktinių formų, būtent su jų garsiuoju kyliu. Mat šis kylys dar ir žymiai vėlesniais laikais, kronikose, liečiančiose lietuvių karo meną, yra kartais minimas:

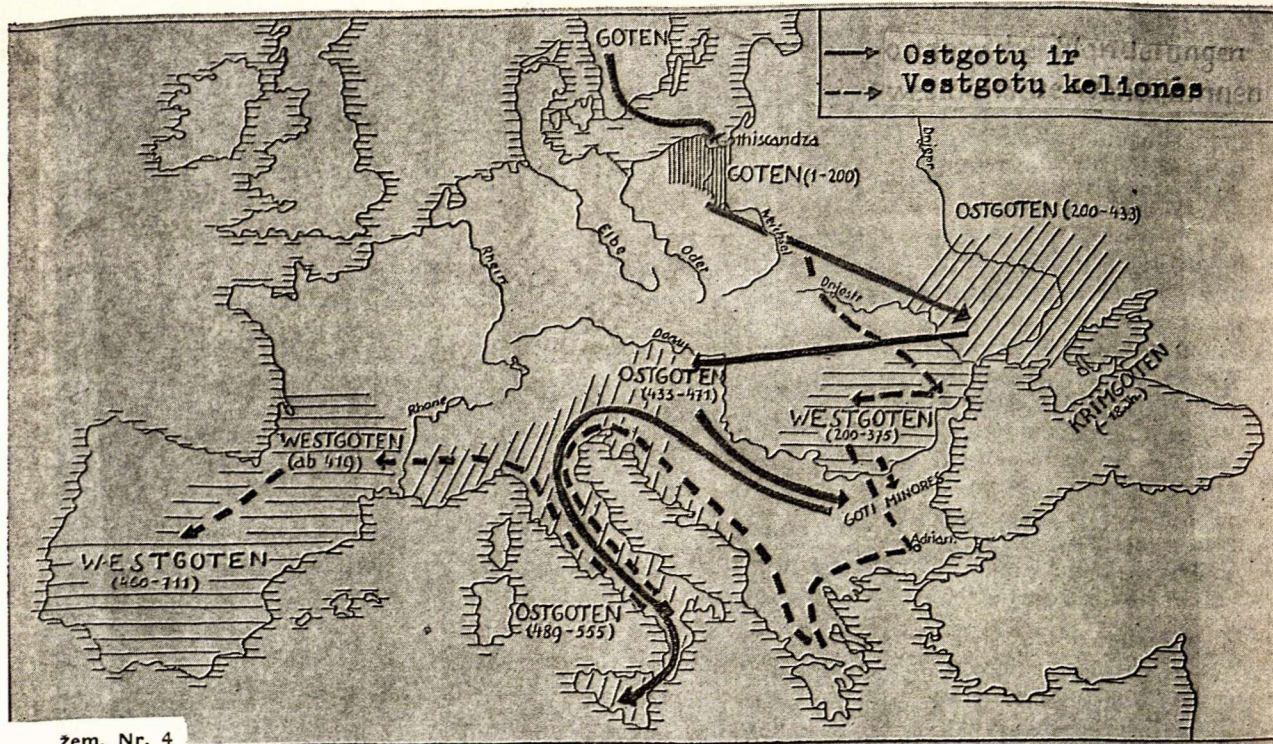
Henriko Livonijos Kronika, IX,3, apie grįžtančią 1205 m. iš sėkmingo Estijos žygio kuni-gaikščio Žvelgaičio kariuomenę, sako:

“Taigi ateinantieji lietuviai su visu grobiu ir belaisviais, kurie tūkstančio prašoko skaičių, savo kariuomenę dalija į dvi dalis ir viduryje belaisvius sustatę, dėl perdidelio sniego gilumo, per vieną tik kelią po vieną žengia; bet greit, kai tik jų pirmieji priešaky einančiųjų pėdsakus randa, pasalas įtardami, sustoja ir taip, paskutiniai su belaisviais pirmuosius pasekę į vieną susirenka kylių”.

Kitoje vietoje, ta patai kronika (XII,2) dar kartą mini kylių. Būtent, 1208 m. žiemgalių su vokiečiais nesėkmingame žygyje į Lietuvos pasieninę sritį. Tada lietuviai apsupo žiemgalių kariuomenę:

“Toliau vokiečiai į vieną susimeta kylių ir, ir kariuomenę iš užpakalio saugodami, žiemgaliams leidžia pražygiuoti”. (Cituota iš K. Kepalo Henriko Kronikos vertimo rankraščio).

Tas kylys sutinkamas dar ir Žalgirio mūšyje. O. Urbonas savo veikale “1410 Metų Karas Su Kryžiuočiais Ir Žalgirio Mūšis”, aprašydamas lietuvių kautynių rikiuotę, rašo: “Jų kautynių tvarka ir rikiuotė visai atitiko lenkų tvarkai ir rikiuotei (kautynių rikiuotė buvo *kylio* pavidalo).” O lenkų vėliava rikiavosi “*W klin.*”

žem. Nr. 4

Germanų kylys

Germanų bendruomeninės organizacijos pagrindė buvo gentis, iš apie 100 šeimų sudaryta. Tokia gentis galėjo į karą pasiųsti apie 100 karių, t.y. šimtinę. Mūšio metu genties kariai paprastai stovėdavo vienoje vietoje, arba rikiuodavosi viename būryje — “thorp”. Iš čia vokiečių žodžiai “Dorf” ir “Truppe”.²⁷

Delbruecko apibrėžimu, senųjų germanų bendruomenė buvo kaimas pagal gyvenimo būdą, pagal plotą jų užimta sritis vadindavosi “Gau” ir pagal karinį pajėgumą — šimtinė, o pagal giminybę — gentis. Genties vyrus į kovą vedė jos seniūnas, vadinamas hunno. Karo metu kelios gentys ar tautos rinkdavosi karo vadą, paprastai iš kilmingųjų vadinamą — hercogu.²⁷

Germanų šimtinė, hunno vedama, buvo vieninga, drausminga ir narsi — tokia ji buvo iš prigimties, kaip gamtinis vienetas.²⁷ Germanų pėstininkai kaudavosi kylio (cuneus) tankinėje kautynių rikiuotėje. Tikriausiai būtų pavadinoti tokią rikiuotę puolančia vora, nes rikiuotės gilumas būdavo didesnis kaip jos plotis.²⁷

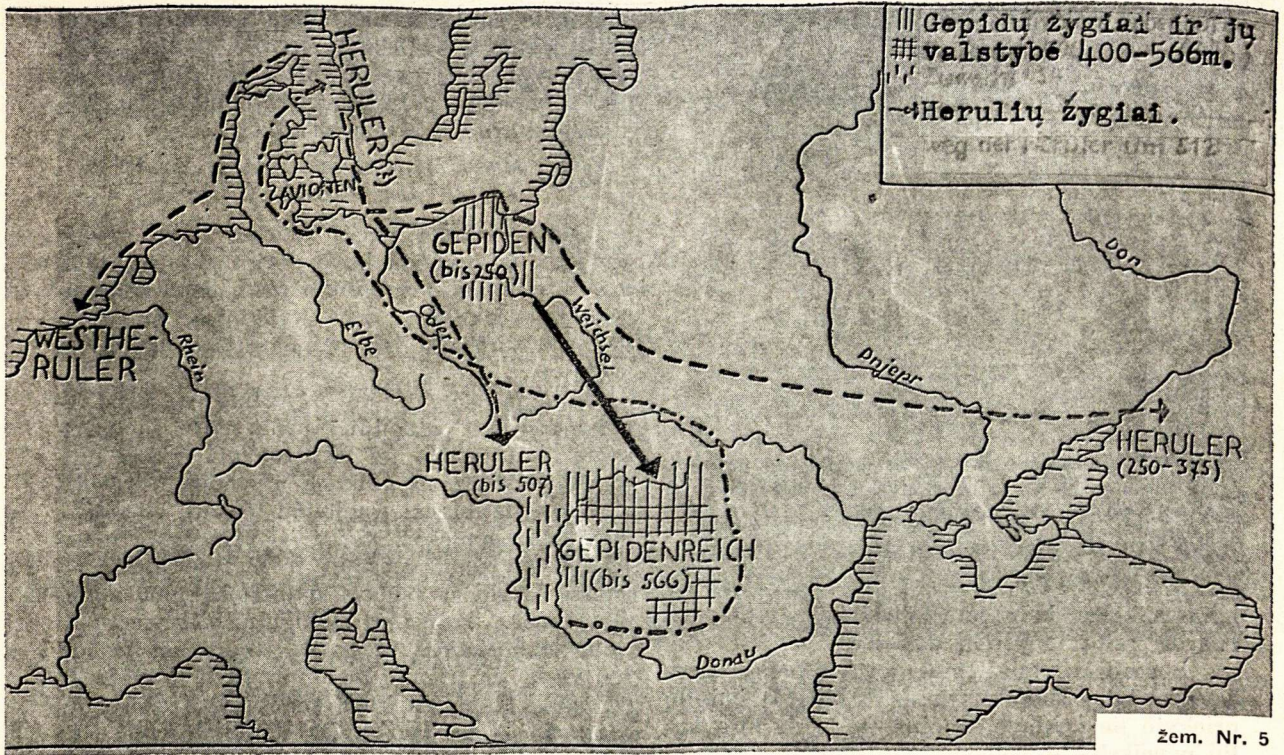
Vegetius (romėnų rašytojas iš tautų kraustymosi laikų) kylį nusako, kaip pėstininkus puolančius tankinėje rikiuotėje daliniu, kurio priekis siauresnis už užpakalį. “V” raidės telkinys,

priekin atsuktu smaigaliu, vadinamas “caput porcinum”, t.y. kiaulės ar šerno galva.

Ammianas rašo, kad Romos tarnyboje esanti barbarai puola rikiuotėje jų pačių karių paprastoje kalboje vadinamoje, “šerno galva” (caput porcis): “desinente in angustum fronte”, t.y. siauro fronto.²⁷ Agathias, aprašydamas frankų mūšį su Narses, sako, jog frankai rikiavosi trikampių kyliu.

Tačiau, jei toks trikampis kylis susidurtų su romėnų legiono tiesiu frontu, jis tuoj susiplotų ir ten, kur buvo puolančio kylio smaigalys, pasidarytų trikampio pagrindas, o smaigalys susidarytų užpakalyje. Todėl Delbruecko nuomone, kylį teisingiau bus supratus Tacitas ir Mauricius (savo Strategikone, parašytame apie 579 m.). Šis pastarasis sako, jog “šviesiaplaukės tautos”, t.y. frankai, longobardai ir kt., puola rikiuotėje, kur puolančios dalies rikiuotės plotis yra lygus jos gyliui.

Tacitas savo Istorijoje (IV, 20) aprašydamas batavų kylį sako: “Sutelktas būrys, kuris buvo vienodai stiprus iš visų pusių, ne tik priekyje ir užpakalyje, bet ir šonuose”²⁷. Tokiam sutelktam būriui judant vora, aišku, jis turi tendencijos išsitiesti eilėms atsiliekant. Priekyje jo einantis vadas su savo palyda sudaro lyg ir voros smaigalį. Tokiu būdu visa formacija panašėja į smaigalį kylį, judantį smaigaliu

žem. Nr. 5

priekiu. Tačiau šiuo atveju voros, arba kylio, priekis turi tik vadovaujantį vaidmenį, patraukti paskui save visą vorą, bet ne uždavinį pralaužti priešio linijas. Pasipriešinimą sutikęs smaigalys sulėtina žingsnį, būna sulaikomas, ir puolimas vyksta visu voros frontu vienu metu. Vadovybė tuo pačiu įtraukiama į kovos rikiuotę.²⁷

Pagal Pastenaci kylio rikiuotėje eilių būta mažiau kaip virtinių, nes atstumai tarp eilių normaliai būna didesnio atstumo (žingsnis ir daugiau), kaip tarpai tarp virtinių. Todėl, jei kylys buvo keturkampė vora, topat gylio kaip ir pločio, tai eilių turėję būti mažiau.³⁵

Pagaliau, vorai tebepuolant, jos išorinės — kraštinės virtinės turi kautis ne tik iš priekio, bet ir su priešiu iš šono, ir, aišku, vis daugiau atsilieka. Tuo būdu, voros fronto vidurys lyg ir prasiveržia toliausiai pirmyn ir vora deformuojasi, smailėdama viduryje, t.y. virsta kyliu.²⁷

Kylyje normaliai būvę apie 3000 vyrų, nors galėjo būti didesnių ir mažesnių kylių. Visa kariuomenė rikiuodavosi nebūtinai į vieną kylį, bet kartais į keletą.³⁵

Kariuomenės suskaldymas į keletą kylių, didino jos manevringumą. "Kylys yra germanų puolamosios dvasios ryški išraiška" sako Pastenaci. Nors kylys ir nebuvo toks paslan-

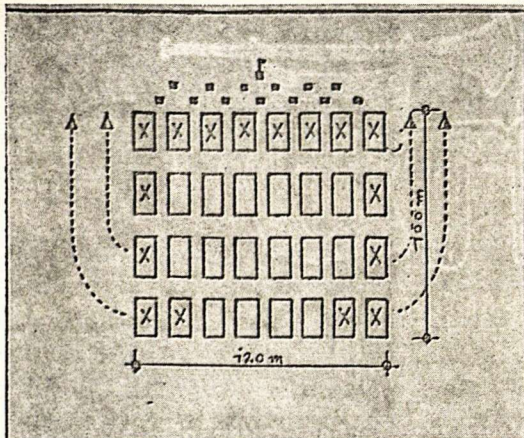
kus kaip romėnų legionas suskaldytas į kohortas, tačiau taktiškai germanų šimtinę galime lyginti su kohorta, o kylį su legionu.³⁵

Puolama būdavo einant žingsniu. Kylio priekyje ir šonuose stovėdavę geriau ginkluoti, o viduryje menčiau šarvuoti, kurie svaidydavo jietis.³⁵ Tacito minima germanų karo daina su skydu prispaustu prie burnos, buvo greičiausiai dainuojama žingsnio taktui išlaikyti. Savo laiku spartiečiai tam tikslui vartodavę švilpynes.

Kai kurie autoriai (Pastenaci) teigia, jog kylys buvo valdomas ir galėjęs pasitraukti, pakeisti frontą ir taip toliau.³⁵ Tačiau tuo patikėti yra sunku. Syki paleistas pulti, kylys, kaip stambus ir nesuskaldytas į smulkesnius padalinius telkinys, buvo nebesulaikomas ir nesuvaldomas. Atsidūręs į stiprų pasipriešinimą, jis, be abejo, susiplodavo ir virsdavo falanga. Kylio rikiuotė paprastai buvo vartojama tik puolimui.

Žygyje germanai vartodavę šnipų ir žvalgų sistemą, šviesos, dūmų ir garso ženklus.³⁵ Keliavė jie raiti, arba vežimuose. Stovyklas apsupdavę vežimų ratu, sudarydami vagenburgą.³⁵

Germanų kavalerija, paprastai, būdavo viršesnė už romėnų. Ji galėdavo pulti ne tik raita, bet ir nusipėstinusi. Balnų nevarėjo. Specia-

Germanų kylio rikiuotė (pagal Pastenaci): viso dalyvauja 32 šimtinės. X pažymėta šimtinė geriau ginkluota ir stipriau šarvuota. Atstumai tarp kovotojų 1.5 m ir 2.5 m gilumon.

liam reikalui, kaip jau minėta, jie vartodavę mišrius raitų ir pėsčių dalinius.

Senieji rašytojai mini, jog germanai darydavę karinius lauko pratimus.³⁵ Mūšyje, dalinių priekyje jie nešdavę ženklus — dievų ar gyvulių paveikslus ir vėliavas. Tie ženklai, greičiausiai, būdavo nešami greta vadų ir pagal juos galima būdavo skirti germanų kiltis, ar dalinius.³⁵

Įdomu yra, kad besikeldami į Baltijos rytinį krantą germanai vertėjo ilgą ir didelį kardą. Tačiau pirmųjų amžių pradžioje, staiga, visi germanai tą ilgą, kertamą kardą, keltų pavyzdžio, staiga pakeitė trumpu, duriamuoju, pagal romėnų pavyzdį. Nuolatiniai karai su Roma ir susidūrimai su legionieriais įrodė to trumpesnio kardo pirmumus.³⁵ Ir tik vėl, už šimtmečio, ar dar vėliau, gotai iš trumpo kardo bėl pereina prie ilgo, alaniško, raitelių kertamojo kardo vartojimo.

Viską apibendrinus, išryškėja, jog germanų taktika buvo paremta nepaprastai staigiu ir stipriu puolamojo kylio smūgiu. Tokios taktikos, būk tai, pats dievas Odinas juos išmokęs.

Pradžioje, tokiu beatodairiniu ir įsiutusiu puolimu, germanai (kimbrai ir teutonai) mušdavo romėnus. Tačiau kylys, jei prieš linijų nepralaužia, negalėdamas apsisukti, ar pasisukti į šalį, o ypač, neturėdamas jokio rezervo, būna pasmerktas. Pastebėję šias silpnąsias kylio puses, romėnai (Marius) išmoko atskirti stiprų, toliau stovintį, rezervą. Pirmą sustabdę kyli, jie rezervo pagalba jį pribaidavo. Mat, vienintėlė kylio galia, tai jo smūgis. Kai smūgis su laikomas, kylio galia pasibaigia. Jis tada apsu-

pamas ir sunaikinamas. Tada germanų kariui nieko daugiau nelieka, kaip tik narsiai mirti, nes kylyje niekas neturi teisės palikti savo vietą. Todėl vėliau germanų pralaimimi mūšiai būdavo toki kruvini ir nuostolingi.⁴¹

Legionas

Kai germanų kovos taktika buvo grynai puolimo, tai romėnų buvo derintinė, nes puolimą jie remdavo visų ginklo rūšių bendradarbiavimu,³⁶ o gindavosi arba įtvirtintose stovyklose, arba turėdami jas artimiausiame užnugaryje.

Senąją, dar graikų išgarsintą vientisą falangą romėnai patobulino, padarydami ją lankstesnę. Kautynėms jie rikiuodavosi trimis linijomis, išdėstytais gilumon. Pirmojoje stovėdavo jauni jietininkai, vadinami hastati, antroje — vyresni ir apmokyti kariai — principes, trečiojoje — vyresnio amžiaus ir prityrę kariai — triarii. Legionas būdavo dalinamas į 30 smulkių vienetų, vadinamų manipulų. Kiekvienoj linijoje rikiuodavosi jų po 10. Manipulą sudarė 120 vyrų, tik triarijų manipula būdavo mažą — 60 vyrų. Manipula buvo sudėta iš 2 centurijų, centurija — tai mažiausias administracinis (bet ne taktinis) vienetas.

Visas legionas, normaliai, rikiuodavosi kovos linijon manipulomis, kiekviena 6 vyrų gilumo ir 20 vyrų fronto. Tarp manipulų būdavo paliekami tarpai ir atstumai.

Kautynes pradėdavo kavalerija, kurios daliniai paprastai stovėdavo legiono sparnuose, ir velitai — lengvieji pėstininkai, kurie sudarydavo žvalgybos, priedangos ir sąlyčio dalinius. Toliau, į kovą ištraukus pagrindinems legiono jėgoms, priekinė linijoje stovinti hastati sviesdavo savo jietis. Juos remdavo principes, kurie būdavo šarvuoti šalmais ir krūtinšarviais ir ginkluoti, be svaidomųjų jiečių, dar ir kardais. Triarijai, lyg koks rezervas, ginkluoti duriamosiomis jietimis — pikėmis, eidavo paskutiniai.

Manipuloms vadovaudavo vyresnysis ir jaunesnysis centurijonai, o legionui vyresnieji karininkai, šeši tribūnai, kurie, paprastai būdavo skiriami iš kilmingųjų ir turtingųjų luomo, dažnai neturį jokio karinio patyrimo. Tai būdavo politiniai paskyrimai.⁴² Legionams vadovaudavo konsulai. Kvestorius būdavo lyg ir koks legiono štabo viršininkas, ar, greičiau, tiekimo viršininkas. Tačiau legiono karinį nugarkaulį sudarydavo žemesnieji karininkai, centurionai, paprastai iškilę dėl karinio patyrimo ir sugebėjimų legionieriai. Cezaris atskiriems legionams vadovauti skirdavo legatus.

Romos legiono kautynių rikiuotė Imperijos laikais. Kiekviena kohorta sudėta iš 6 manipulių. Pagalbinės dalys ir raiteliai rikiuodavosi kautynių linijose sparnuose.

Pradžioje legionas buvo sukurtas kaip administracinis vienetas, bet palaipsniui jis įgavo ir taktinio vieneto pobūdį.

Toks buvo pirmą kartą Romos legionas. Jis pasirodė nelabai pajėgus atlaikyti germanų kylio puolimą, todėl buvo perorganizuotas, manoma, Gaius Mariaus. Pirmiausia, Marius iš mėgėjų armijos, kurioje tarnyba tetrūkdavo vos vienus metus, ar vieną karo žygį, sukūrė profesionalų kariuomenę, kurioje tarnyba truko 16 metų.

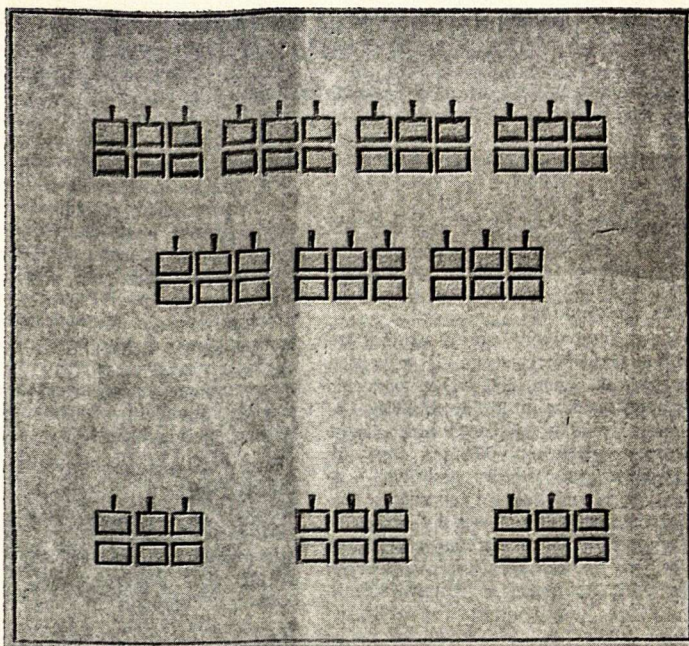
Tačiau, viena iš pagrindinių Mariaus reformų buvo legiono suskaldymas į 10 vienetų, kohortomis vadinamų. Kiekviena kohorta turėjo po 3 manipulus. Manipula, mat, buvo per silpnas vienetas savistoviam manevrui. Gi, kohorta suteikė legiono vadovybei veikimo laisvę, nes kohorta buvo jau pakankamai stipri vykdyti bet kokią savistovų manevrą. Kohortai vadovaudavo vyresnysis centurionas, arba tribūnas. Kohortoje būdavo apie 500 vyrų.

Dabar legionas galėdavo rikiuotis į vieną kohortų liniją, arba į kelias. Dažniausiai rikiuodavosi 4 kohortos priekinėje linijoje ir po 3 kohortas antroje ir trečioje linijoje su tarpais ir atstumais tarp kohortų, šachmatų tvarkoje.⁴²

Priešas būdavo puolamas, arba pasitinkamas trumpu šuoliu prieš susidūrimą; iš 15 ar 20 žingsnių priekinė eilė sviesdavo savo jėtis ir tuoj išsiskleisdavo, užpildydama tarpus tarp kohortų, kad galėtų pulti kardais. Tuo tarpu antroji eilė per pirmosios galvas svaidydavo jėtis ir paremdavo pirmąją. Trečioji eilė likdavo rezerve — manevrui.⁴²

Be šių Mariaus įvestų reformų, būta ir kitų, techniškų (patobūlini ginklai ir šarvuotė) ir, pagaliau administracinių patvarkymų (pav. buvo įvestas ir pastovus legiono pavadinimas). Legiono galią ypatingai kėlė stipri romėnų drausmė. Sakoma, jog graikai kovoje mokėjo aukotis, bet romėnai — klausyti, būti drausmingais.⁴²

Cezario laikais Romos karo menas buvo pasiekęs savo viršūnę. Tačiau Cezaris kovojo su Mariaus sukurtu legionu ir jo organizacijoje, administracijoje, ar net taktikoje, nieko žymes-

nio nepakeitė ir nieko naujo nedavė. Augustas padidino legioną iki 6000 vyrų, padvigubindamas vyrų skaičių I ir V kohortose. Tokiu būdu šios dvi kohortos turėjo po 1000 vyrų, kai likusios po 500. Jis pratęsė ir tarnybos ilgį, pagal kai kuriuos autorius, net iki 25 metų. Raitelius ir kitas pagalbinės dalis (auxilia) dažniausiai sudarydavo svetimšaliai, barbarai. Laikui bėgant jų skaičius auga, prilygsta ir net praeina legionierių skaičių. Kiekvienas legionas dar turėdavo savo artileriją — svaidomasias mašinas ir gurguolę.

Nežiūrint geros taktinės organizacijos, Romos karinė organizacija buvo silpna strategiškai, nes neturėjo jokio centrinio rezervu. Pretorionai buvo daugiau parado ir rūmų daliniai negu lauko ir jų tebuvo tik 10 dvigubų kohortų, per maža strateginiam rezervui.

Atsverti centrinio rezervu trūkumą, romėnai tiesė gerus žygio kelius išilgai ir skersai visą savo imperiją. Jais legionai galėdavo greitai žygiuoti ir, reikalui kilus, jie būdavo permetami iš vietos į vietą, ar sutelkiami kurioje pagrindinėje kryptyje.

Toks legionas išbuvo iki IV amž. vidurio. Jis iki to laiko, su didesne ar mažesne laime, viešpatavo kovų laukuose. Su tokiu legionu, reikia manyti, yra tekę ir aiščiems susidurti ir jo galią išmėginti.

(Bus daugiau)

AKIMIRKA | DR. J. GIRNIAUS KNYGA "TAUTA IR TAUTINĖ IŠTIKIMYBĖ"

ANT. DIRZYS

Kodėl turim būt lietuviais?

— tokį klausimą išgirdom iš kai kurių mūsų studentų tokiu laiku, kai žodžiai Lietuva, lietuviybė, lietuvis buvo, atrodo, aksiomos — dalykai tikri, savaimė suprantami, nė aiškinių nereikalingi.

Tiesa, matydami mūsų studentijos veiklą, jausdami daugelio studentų santykį su visu lietuvišku gyvenimu, pastebėdavom jų jaunuolišką nerimastį, net nepasitenkinimą sava tautine aplinkuma. Matėm, kad jie turi besiformuojančias pažiūras, kurios yra skirtingos nuo vyresnės lietuvių kartos. Bet ir tada vyresniejiems atrodė, kad čia tas skirtingumas yra ne kas kita, kaip aštresnis jaunuolių žvilgsnis ir dinamiškesnis jaunatvės idealizmas savoj aplinkumoj.

Ir ko iš jų — sąmoningos priaugančios kartos — nelaukėm, tai to klausimo, kuris jų tarpe yra jau iškilęs, yra išėjęs viešumon ir iš kurio mes matom kaikiurių studentų akivaizdžią abejonę: — ar bevarta būti lietuviu?

Ši abejonė mūsų tautiniame gyvenime yra nelaukta, yra staigmena prilygstanti daugelio megalonų bombos apakinančiam žybtelėjimui. Tikriausia, daugis mūsų tą netikėtumą priėmėm jautriai su graudumu, su susirūpinimu, gal, net ir su nusiminimu. Ir va, šiame daugialypiam išpūdyje dr. J. Girnius yra pirmasis, kuris nedelsdamas, sakytum, paskubom atsiliepia į mūsų studentijoje blykstelėjusį netikėtumą su 300 puslapių knyga "Tauta ir tautinė ištikimybė."

Jei mūsų studentijos tautinis abejingumas yra didelė staigmena, tai ir dr. Girniaus veiksminga reakcija yra solidi savo apimtimi. Mūsų sąlygose tai yra kapitalinė pastanga, pirmoj eilėj, pagelbėti tiesioginiai bepasimetantiems tautiniame kelyje studentams ir taip pat tai yra noras orientuoti šeimas, organizacijas, mokyklas nurodant jų vaidmenį tautiniame ūgdyme.

Iš pačios knygos matyti, kad dr. Girnius telkė šiai knygai apšėtas ne tik protines bet taip pat jausmines galias ir todėl jo darbą reikia priimti kaip geriausį jo norą praturtinti lietuvių tautinę doktriną, pakelti lietuvių tautinę sąmonę

Tą gerąjį autoriaus norą gražiai

parėmė dr. kun. P. Celiešius tapdamas knygos mecenatu, o dr. Vytautas Vardys savo "Įvadinio žodžiu" tapo kad ir nedidelės grupės užtat didelio darbo "foreman'u". Tokia trijų daktarų talka vien išviršiniai yra imponuojanti ir, gal, jau vien delto "Tauta ir tautinė ištikimybė" mūsų viešajame gyvenime buvo priimta kaip atgaiva tvankiose ir dulkėtose dienose, kaip geras dvasinis produktas visiems lietuviams. Ji buvo užgirta visuotinai.

Bet visa tai, kas buvo tik ką pasakyta apie dr. Girniaus aktualią knygą, nepašalina pareigą vertinti knygą ir pasakyti tuos išpūdžius, kurie nebūtinai turi reikšti sutikimą, aprobavimą ir gyrimą viso to, kas ir kaip ten parašyta. Ypač šį darbą nežalima paleisti tytomis, kai jame kalbama apie pagrindinį dalyką mūsų gyvenime. Teisingai įvertinti savo tautą ir tautiškumą, išlukštenti tautos ir asmens santykį, tai juk didelė praplaša į pažinimą savęs.

Tą pareigą jausdamas, noriu iškelti tik kai ką, kas man krito į akį krislu beskaitant dr. Girniaus knygą. Pirmas pagrindinis klausimas yra šis:

Kas yra tauta?

Į šį klausimą autorius atsako pačiais pirmaisiais savo knygos žodžiais ir, būtent, taip:

"Tauta paprastai nusakoma 'prigimtinė žmonių bendruomene' (17 pusl.).

Su šiuo tautos apibūdinimu galima sutikti, ypač, jei autorius pasisako už paprastą nusakymą ir neįieško sudėtingumo. Esminis dalykas šiame apibūdinime yra tai, kad tautai yra duodama prigimtiškumo sąvokė, o tai reiškia ne ką kitą, kaip žmogaus priklausymą savo tautai gimimo faktu. Gimdami atsinešam savo tėvų, taigi, ir savo tautybę, ją paveldim.

Bet čia yra būtina pastebėti, kad paveldėti, tai nėra tas pats, kas pasisavinti. Žmogus paveldėdamas nei savo supratimu, nei savo valia nedalyvauja paveldėjimo procese. Tuo tarpu pasisavinime žmogus ir svarto ir nusistato, čia yra jau proto ir valios sąveika.

Taigi, kai dr. Girnius, kad ir paprastai nusakydamas, apibūdina tau-

tą kaip "prigimtinę žmonių bendruomenę," tai čia nėra kitos išeities, kaip tik pripažinti, kad žmogus turi tautybę nuo savo gyvybės pradžios. Ir todėl kai autorius šį tautos apibūdinimą interpretuoja tolesniuose savo knygos puslapiuose ir gražiai sugretina: "Gimstant šeimoj, tuo pačiu gimstama ir tautoj" — tai iki šių žodžių jis yra ištikimas ir duotam savo tautos apibūdinimui ir jis čia samprotauja nuosekliai. Šis nuoseklus samprotavimas dr. Girnių lydi dar trupučiuką ir toliau, kai jis toji pačioj vietoj užsimoja pasakyti: "Ne vėliau sąmoningą apsisprendimu pasirenkama ta ar kita tauta, o nuo..." ir čia nebesinori tęsti jo žodžių, nes tolesni jo žodžiai kerta autorių vidujiniu prieštaravimu, kai jis sako "... o nuo sąmonės atbudimo augama savo tėvų tautoj ir esama jos nariu". (37 p.).

Taigi, kad laiko atžvilgiu, "nuo prigimties" ir nuo "sąmonės atbudimo, nėra tie patys dalykai, nėra identiškas sąvokojimas. Dar aiškiau pasakysiu, augama savo šeimoj ir savo tautoj nuo pat žmogaus gyvybės pradžios, o tai nėra tas pats kas "nuo sąmonės pabudimo", kas ateina gerokai vėliau.

Čia autorius pirmu žingsniu paslysta į vidujinį prieštaravimą bet tai dar ne viskas. Skaitydami tautos sąvokos ryškinimą toliau, randame 41 pusl. tokį dr. Girniaus tvirtinimą:

"Priklausomybė tautai yra faktinė ir kiekvienas pats asmeniškai sprendžia, kurios tautos nariu jis jaučiasi".

Ir dabar prieš save turiu du dr. Girniaus tvirtinimus: 37 puslapyje — "Ne vėliau sąmoningą apsisprendimu pasirenkama ta ar kita tauta... ir 41 puslapyje — "...kiekvienas pats asmeniškai sprendžia, kurios tautos nariu jis jaučiasi".

Du autoriaus tvirtinimai, vos 4-ių puslapių tarpe, abu kalbantieji apie tą patį dalyką — priklausomumą tautai, o abu vienas kitam prieštaraujanti

Tai yra jau antras autoriaus paslydimas į vidujinį prieštaravimą ir visa bėda ta, kad tai dar ne viskas tuo pačiu klausimu.

Štai, 149 puslapyje skaitome: "Negalėdami paneigti nutautimo fakto, turime pripažinti, kad tautai, kaip dvasinei bendruomenei, priklausoma ne biologine kilme, o dvasiniu įtūta žaigimu, perimant jos kultūrą. Šia prasme tautybė yra taip pat nebe paveldima, o perimama, kaip apskritai kultūra".

Kai jau dr. Girnius aiškiai tvirtina, kad tautybė nėra paveldima ir

tuo jis yra įsitikinęs tikrai, tai šiuo faktu autoriaus tautos apibūdinime esmingiausias žodis "prigimtinė" liko tuščiaaviduris žiedas be vaisiaus. O su tuo nebeliko nė tautos apibūdinimo, kurį autorius davė knygos pradžioje.

Šiuo atveju būdinga tai, kad pradžioje veikalo buvo duotas geras tautos apibūdinimas, viduryje to paties veikalo tas apibūdinimas buvo sugriautas, o gale veikalo nei anam, nei naujam tautos apibūdinimui nebuvo lemta atsirasti. Perskaitai kapitalinį veikalą apie tautą ir perskaitęs visvien atsirandi prieš klausimą: kas gi yra tauta?

O gaila, kad tokio atsakymo nėra tokioj knygoj, kaip "Tauta ir tautinė ištikimybė".

Žmogus ir tauta

Dr. Girnius, kalbėdamas apie tautą, paliečia ir valstybę ir užuominomis nustato santykius žmogaus, tautos ir valstybės. Autorius stato klausimus, kas už ką yra augščiau. Ir atsako: tauta yra augščiau valstybės, o žmogus — augščiau tautos.

"Niekio žmogiško nėra augščiau už tautą, išskyrus patį žmogų. Žmogus yra augščiau ir už tautą, nes jis vienas yra nelygstamos vertės savo dvasine asmenybe."

Taip tvirtina autorius 63 psl. ir negalima suprasti, kodėl manoma, kad tokiu klausimo statymu prieinama prie reikalo — žmogaus ir tautos santykio — išaiškinimo.

Jei žmogus būtų lyginamas su gyvuliu ar žvėriu, aš suprasčiau iškėlimą žmogaus ant augščiausio pedestalą, kaip jau "nelygstamos vertybės". Bet lyginant žmogų su tauta — taip pat žmonėmis ir duodant iš anksto generalinį ir besąlyginį "augščiau" žmogui prieš tautą, yra kažkas panašaus į moralinę korupciją, kuri yra žalinga abiem pusėm, ir žmogui ir tautai.

Mano supratimu, žmogus nėra nei augščiau tautos, nei žemiau jos. Žmogus yra tautoj, lygiai kaip tauta yra valstybėj. Žmogus, būdamas tautoj, dvasine prasme, netampa kažkuo atskiru santykyje su savo tauta, jis nėra nė sudėtinė tautos dalis, o yra sulydytas su tauta abipusiai vienas kito įtakojimu, abipuse nauja. Čia, man atrodo, kaip tik vieta paminėti paties dr. Girniaus gerą išreiškimą: "Tauta kasdienis plebiscitas." Bet jeigu tauta yra kasdienis plebiscitas, jei žmogaus ir tautos santykis yra patikrinamas, išlyginamas, keičiamas ar pataisomas automatiškai kasdien, tai klausimas, kas yra augščiau — žmogus ar tau-

ta — yra ne tik bevietis ir beprasmis, bet yra vedantis į klaidingą tautos ir žmogaus santykio supratimą.

Mes esam turėję savo tautoj didelį asmenybių, taip pat turėjom didvyrių bet nė vienas jų nesikėlė augščiau savo tautos pats, nei mes juos taip vertinam, nė už didžiausius nuopelnus, kad jau jie yra augščiau net ir už tautą.

Kai iškyla tautoj didelė asmenybė: rašytojas, menininkas, mokslininkas, muzikas — jie visi pakelia ir tautos vertę. Su kylančiom atskiro tautos asmenybėm kyla į tą patį lygmenį ir pati tauta. Ir tikrai, nė įsivaizduot negalima tautoj didelės asmenybės, nepalenkto visos tautos naudai, kaip kad tauta niekam nepatarnauja tapti dideliu, vertingu ir garbingu jei pirmoj eilėj visa tai kas yra augšta, brangu ir kilnu, netar nauja pačiai tautai.

Tad, kaip gi galima kelti anoniminį žmogų augščiau ir už tautą? — O tą daro dr. Girnius.

Kiekvienas mūsų turime du pradus: gero ir pikto. Tik su gero viršijančiu pradū žmogus yra nelygstamoji vertybė. Žmogus, kuriame viršū ima pikto pradus, tėra žmogus tik iš išvaizdos. Tokiam yra statomi kalėjimai, kartuvės valstybėse, linčo teismai susidaro tautose, ir jau jokiū būdu toks žmogus neužsitarnauja "nelygstamos vertės" pripažinimo.

"Nacijos rangas."

Nuo ruso Gesseno, per Lietuvos prof. St. Šalkauskį ir su pagalba dr. Girniaus Ameriką pasiekė naujas diegas — "nacijos rango" sąvoka.

"Nacija yra tauta, tapusi savo universaliai vertinga kūryba neatstojamu nariu pasaulio tautų šeimoj". (122 p.).

Taip aiškino Šalkauskis ankščiau Lietuvoj, tų patį kelia dr. Girnius dabar Amerikoj. Ir toliau jis sako:

"Kai nacionalizmas veda į provincinę izoliaciją ir pasitenkina tautinės individualybės išsaugojimu, tai patriotizmas rūpinasi savo tautos įsijungimu į žmoniją nepakeičiamu jos nariu". (122 p.).

Taip yra spyruojama lietuvių tauta ryžtui į nacijos rangą ir esam mokomi atmet nacionalizmą ir šarvotis patriotizmu.

Del šių Šalkauskio ir Girniaus ciuotų žodžių galėtų būti daug kalbos, kad nurodžius, jog tai yra gražūs augšti debesėliai mėlynoj padangėj. Tegul jie ten ir lieka. Tik norisi pasakyt dėl paties sukurto "nacijos rango" — dalyko tikrai žė-

miško, gražaus, ko gero, dalyko tokio, kuriuo ne vienas gali susižavėt.

Su nacijos rangu, nori nenori, dr. Girnius kelia tautų rūšiavimo mintį. Tauta su nacijos rangu — yra pirmaeilė, ar neatstojamoji tauta. Tautai be "rango" lemta slysti į antraeilės, o gal ir, dievažin, kurios eilės tautą. Čia nacijos rangas automatiškai priminė man taip neseniai skaitytą straipsnį, amerikoniškame žurnale, apie New Yorko Metropolitan operą. Šitame straipsnyje buvo minimos ir kitos pasaulio operos ir, žinoma, čia buvo užeita ant "pirmaeilių ir antraeilių" operų minties. Bet čia taip pat tuojau buvo prisimintas didysis mūsų laikų muzikas-dirigentas Arturo Toscanini, kuris yra pasakęs: "antraeilių operų pasaulyje nėra. Jos visos yra pirmaeilės".

Rodos, nesunku perkelti šiuos Toscanini aukso žodžius į pasaulio tautų koncertą ir pasakyt, kad ir tautos — yra visos pirmaeilės.

Ir tautų tarpe neprivalo būti rūšiavimų laipsniais. Rodos, tas taip aišku, kad nereikėtų nė tautų rango.

Nacijos rango mintį, dr. Girniaus keliamą dabar čia, laikau alkana mintimi mūsų laikams iš esmės. Bet toji mintis ir žodine prasme veda, tiesiog, į nesupratimą. Juk Girnius giriamai kelia patriotizmą, baiminasi pats ir kitus tuo pačiu nuteikia prieš nacionalizmą, ir, pagaliau, su pasiūlymu "nacijos rango" netikėtai propaguoja... nacizmą.

o o o o o

Pasakiau įsakmiai, ko knygoj "Tauta ir tautinė ištikimybė" trūks ta ir taip pat paminėjau tik du dalykus, dėl kurių su autoriaus galvojiu, mano supratimu, sutikti negalima.

Baigdamas šį dėmesį dr. Girniaus gerų norų knygai, dar grįžtu prie pagrindinio dalyko, prie tautos ir tautiškumo.

Dr. Girnius tautą laiko žmogaus sąmonės padaru. Jis sako, kad tautiškumas nėra paveldimas, o perimamas.

Ši jo pažiūra yra viciai tapatinama su dr. V. Vardžio supratimu, išdėstytu Lietuvių Enciklopedijoje aiškinant žodį "nacionalizmas". Čia yra tvirtinama: "Tautiečiai ne gimstame, bet tampame." Toliau sakoma — "Tautybė, kitaip tariant, atsiranda ne per gimimą, bet per ūgdymą."

Tokia abiejų daktarų pažiūra yra sociologiškai-filosofinė ir jai atiduoti visus tautos ir tautiškumo sąvokų išaiškinimo kreditus — būtų didelis mūsų pačių sąmonės neapdairumas.

NAPOLEONO GYVENIMAS IR MIRTIS ŠV. ELENOS SALOJE

Pagal Prancūzų Akademijos narį, biografą ir novelistą
André Maurois

Vertė: K. ALGENIS.

1815 metais spalio mėnesį Britų karo laivas Northumberland atplaukė į Pietų Atlante esančios, mažos vulkaninės kilmės, Šv. Elenos salos uostą, tikriau į jos sostinę, Jamestown. Iš laivo iškėlė ant kranto belaisvį, kurį pasaulis žinojo kaip Imperatorių Napoleoną, bet jo įkalintojai jį vadino generolu Bonaparte.

Napoleonui buvo leista atsigabenti nedidelį palydovų skaičių: didįjį rūmų maršalą grafą Bertrand ir jo žmoną, pusiau anglų kilmės, Fanny Dillon. Be jų dar jauną dvariški, generolą de Montholon, kuris buvo iš senųjų didžiųjų perėjęs į Napoleono pusę. Su juo kartu buvo Albina de Vassal, mėlynų akių ir kaštonų spalvos plaukų. Jis buvo jos trečiasis vyras. Dar leido atsigabenti imperijos baroną generolą Gourgauđ, 32 metų, drąsų ir ambicingą viengungį, mažo ūgio, raukšlėtą, žilais plaukais grafą de Las Cases, kurio die-

noraštis "Atsiminimai iš Šv. Elenos", buvo labai išgarsėję ir jo 15 metų sūnų Emanuelį. Be jų dar buvo airis gydytojas Barry O'Meara, du asmens tarnai, Louis-Narcissus Marchand ir Saint-Denis, kartu su visu sąstatu kitų patarnautojų, iš viso apie 50 žmonių. Tai buvo nedidelis skaičius suverenui, valdžiusiam veiktis visą Europą, bet nemažas, karo belaisviui, kuriuo, žinoma, Napoleonas save nelaikė. Jis tik save pavadė anglų įstatymų globai ir apsaugai; pasirinkdamas savo kilniausiojo priesū pusę.

Jokia proga jis nepripažino admiralui Cockburn, kuriam buvo pavesta jį pervežti į salą ir prižiūrėti, teisę traktuoti jį kitaip kaip imperatorių. Ir savo palydovams prancūzams, kurie buvo kartu, jis liko jų suverenais.

Kas juos rišo prie jo, kad dalytūsi tremtimi? Iš dalies proga būti

kartu su juo jo likimo valandoj. Iš dalies ištikimybė. Visi juo gėrėjosi, kiti jį mylėjo. Dalis šių žmonių žvelgė ir į ateitį. Kas gali žinoti kas atsitiks su šiuo užsispyrusiu žmogumi? Jau kartą jis buvo "grįžęs" iš Elbos salos. Jeigu kartais jis vėl grįžtų iš Šv. Elenos salos, kokią garbę jie atsineštų! Pagaliau, kiti turėjo ir asmeniškų išskaičiavimų. Mat, Napoleonas, kad ir tomis niūriomis dienomis, bankuose tebeturėjo didelių, gerai paslėptų, tik jam ar jo šeimos nariams žinomų, turtų. Jis turėjo aukso, deimantų, vertingų dalykų su savimi atsigabeneš į salą, dėl kurių, kad ir laikinai, galima buvo tapti atsidavusiu. Bet daugumą jų ant Šv. Elenos salos rišo pagarba jam ir noras būti kartu sąryšį su jo garbe prieš istoriją. Kiekvienas tremties metu rašė dienoraštį, kuris vėliau negalėjo nesukelti palikuonių smalsumo.

Atvykimas į salą prancūzams buvo skaudus nusivylimas. Jiems buvo aiškinta, kad sala, tai tikras rojus, pilnas gėlių slėnis ir puikus klimatas. Bet sala, ankščiau buvęs vulkanas, atrodė lyg paprasta stati uola. Sostinę Jamestown, vargu iš viso ar galima buvo vadinti miestu. Atlanto vėjai švilpavo plokštikalnyje, kur admiralas Cockburn surado "ge-

Dr. Girnius sąvokoms 'tauta', 'Lietuva', 'lietuvis' teduoda vietą žmogaus sąmonėj, lyg manydamas, kad sąmonė yra pirmutinis ir paskutinis dalykas, arba pradžia ir galas. Iš to yra gaunamas įspūdis, kad tautą pagimdė sąmonė, taigi ji — ir tik ji — yra suverenė valdytoja tautą išlaikyt arba užtikrint tautai istorinį tęstinumą.

Žmogaus samonė yra didelis dalykas ir labai svarbus. Bet reikia neužmiršti, kad žmogaus sąmonė yra tik dalis jo visos psichės. Ir tai yra, palyginamai, mažoji dalis, ją lyginant su žmogaus pasąmone, ta neišmatuojama žmogaus dvasine erdve.

Tautos šaknys glūdi kaip tik pasąmonėj ir tautiškumo psichiniai modeliai, kuo viena tauta skiriasi nuo kitos, randasi taip pat pasąmoninėj erdvėj. Tad sąmonė ne gimdo tautą ir tautiškumą, o juos tik išaiškina, išryškina ir sąmonės kultijoje yra tautą ar tautiškumą kultivuot, ūgdyt.

Psichologas dr. C.G. Jung tvirtina, kad psichė gimsta ne kaip tabula rasa bet ji, kaip ir kūnas, iš anksto yra apspręsta. Tai esą, ryšku kiekviename žmogaus poelgyje, kai jis šį ar tą daro vienaip, o ne kitaip.

Taip pat, jis sako, kad dar prieš

sąmonės atsiradimą žmogaus psichė turi mitus, kurie nėra sąmonės padarinys, ar filosofinė spekuliacija, bet jie glūdi žmogaus pasąmonėj. Tie mitai, jų tarpe, taip vadinamieji, kolektyviniai mitai, yra paveldimi. Tai esanti tokia pat psichinė realybė, kaip yra realūs apčiuopiami daiktai.

Cia iš savo pusės, noriu pridėti, kad mūsų pasąmonėj esančių mitų tarpe yra mūsų 'tautos', 'Lietuvos' ir 'lietuvių' mitas, taigi mūsų tautiškumo pradžienys yra gilioj mūsų pasąmonėj, siekiantieji giliausį ir pastoviausį psichės šaltinį — instinktą. Ir kai mūsų psichė yra taip pat paveldima, kaip kūnas paveldi žymes ir ypatumus, tai ir mūsų tautiškumą mes pirmoj eilėj paveldim.

Turėjimas mūsų supratime pilnos žmogaus dvasinės pusės — su sąmone ir pasąmone — įgalina išvelgti mūsų turimas galias tautines šaknis, siekiančias mūsų senelius, prosenius, gilią ir giliausią savo tautos praeitį. Su tomis šaknimis, kaip realybe, taip pat turime skaitytis, jei norm eit išmintingu keliu.

Tad, dr. Girniaus priėjimas prie 'tautos' sąvokos aiškinimo vien sociologiniu-filosofiniu keliu yra ir paviršutinis ir klaidingas, žinoma, ir nenaudingas.

Dr. Girnius mato dabar mūsų iš-eivioj nutautėjimo faktą ir jam pridoda tiek reikšmės, kad iš to kuria net atitinkamą tautos sąvokos supratimą, sakytum, kuria realią, natūralią pažiūrą apie tautą.

Cia dr. Girnius per greit pasiduoda vienpusiškam įspūdžiui.

Taip, tikrai yra bėglių nuo savo tautos dabartinėj mūsų iš-eivioj. Jie šen ir ten atitrūksta patyloom, sakytum, vogčiom ir, tarkim, kad tai jau yra nutautėjimas.

Bet, taip pat yra ir nenutautėjimo. Taip pat toj pačioj tautinėj iš-eivioj yra triukšminga rezistencija. Taip pat yra tautinės aspiracijos, reali jėga einanti iš augščiaur minėtų gilių tautinių šakny. Tautinės bendruomenės, bažnytinės parapijos, mokyklos, spauda ir aibė organizacijų yra taip pat realybė.

Kaip Amerikos didmieščių bomų ištisos gatvės nesugriauna žmogaus kilnios paskirties, taip lygiai tautos prigimtiškumo negali sugriauti nutautėjimo faktas svetur.

Kai mes giedam: "Lietuviais esame mes gimę, lietuviais turime ir būt" — tie žodžiai nėra vien dirbtina propaganda, jie nėra tušti. Tie žodžiai yra tikroji tiesa, kad tautiečiais mes gimstame.

nerolui Bonaparte' gyvenamus namus.

Išsikeldamas ant kranto, imperatorius pastebėjo: "Čia ne šventadieniui praleisti vasarvietė." Longwood namai, kuriuos admiralas Cockburn parinko, buvo menki ūkio trobėsiai, dengti skalyno lentelėmis. Juos galima buvo matyti iš tolo per dykumą, ko, kaip tik, anglų admiralas ir norėjo. Atsimenant pirmąjį Napoleono pabėgimą, Europos suverenų įsakymai skambėjo: "Niekuomet belaisvio neišleisti iš akių".

Pirmosios dienos nebuvo per daug nemalonus. Longwood dar nebuvo visai paruoštas, todėl Napoleonas laikinai buvo apgyvendintas Briars, vieno didmenų pirklio William Balcombe namuose. Čia buvo jam rodomas draugiškumas, nes savininkas numatė su šiais užsieniečiais pelningą biznį. Balcombe turėjo dvi dukteres, Jane 16 metų ir Betsy 14. Gražioji ir išdykusi Betsy mokėjo prancūziškai, visai erzino imperatorių ir rodinėjo jam įvairius komiškus piešinius. "Jaučiuos lyg aš būčiau kaukių baliuj", jis sakydavo. Ją labai stebino etiketas, ten viešpatavęs. Kada majordomas žemai lenkdavosi ir garsiai šaukdavo: "Jūsų imperatoriškoji didenybė, pietūs paruošti," tai mergaitei tas viskas atrodė labai juokinga ir ji tą taip pat kartojė. Imperatorius draugiškai gnybdavo jai ausį, kaip, kad anais senais laikais, jis darydavo ir savo grenadieriams.

Sala priklausė Rytų Indijos Bendrovei, kuri tenai laikė gubernatorių Mark Wilks, padorų valdininką, gyvenusį puikiuose plantacijų rūmuose. Jie būtų tikę apgyvendinti Napoleoną, bet jo saugojimas sudarė daug problemų, todėl buvo nutarta pasilikti Longwood, tik pristatant priėmimams salę ir gyvenamą kambarį. Gruodžio mėnesį atvykęs Cockburn pranešė, kad Longwood yra paruoštas ir Napoleonas gali ten keltis.

Išsikeldamas imperatorius paliko Balcombe auksinę tabakinę ir saldainių dėžę Betsy, kuri skyrėsi su ašaromis. Napoleonas keliavo raitas apsirėngęs žaliu mundiru. Atvykęs į Longwood jis buvo maloniai nustebintas rastu maudymosi kambariu ir senoviška ažuoline vonia su švino pagražinimais. Tai buvo vietos dailidžių darbas. Napoleonas pasakė Las Cases, kuris su juo gyveno: "Mano drauge, maudymosi kambariu naudosisimės bendrai, kalėjime turime viens kitam padėti".

Vyresnysis kambarių tarnas Marchand, atsidavęs ir inteligentiškas jo

Napoleonas

bičiulis, kaip išmanydamas išpuošė namus Napoleono atsigabentais rinktiniais paveikslais, ypatingai portretais tų, kuriuos jis mylėjo: Romos karaliaus, motinos ir imperatorienės — Marijos Luizos. Montholon'ai, Gourgaud, O'Meara patys susitvarkė kaip jiems atrodė geriau. Bertrand'ai pasiprašė leisti jiems gyventi atskiroje trobelėje. "Prašom, gyvenkite atskirai", pasakė Napoleonas, bet buvo nepatenkintas dėl jų išsiskyrimo, ir Montholon'as, kuris iki tol priklausė didžiojo maršalo buvo paskirtas tvarkyti imperatoriaus, namų reikalus. Netgi ir šiuose varginguose rūmuose jau buvo spėję išsivystyti intrygos ir lenktyniavimai.

Palapsniui buvo nustatyta kasdieninė tvarka. Cockburn įvedė griežtus suvaržymus. Jodinėti buvo leidžiama tik iki 8 mylių apylinkėje, taip kad išvykų galimybės greit išsisėmė. Longwood'ą nakčia supo sargybos. Ženklių sistema rodė mažiausią imperatoriškų belaisvių judėjimą, kai tuo tarpu britų karininkas buvo savo namuose.

Napoleonas laikėsi ir iš kitų reikalavo griežto etiketo. Jis buvo teisus nes tai buvo reikalinga palaikyti didybės faktiją, kad išlaikius savo prestižą. Ryte keltis jį pažadindavo kambarinis tarnas, kuris jį masažudavo odekolonu. Po to, apsirėngęs, jis eidavo pajodinėti, paprastai, su Las Cases ir Gourgaud. Apylinkės keliuose ūkiuose susidarė pažintys, kur dienos metu galima buvo laiką praleisti. Sugrįžęs, jis maudydavosi ir šnekučiuodavosi su O'Meara. Užkandžiaudavo jis, paprastai, vienas. Po to, vaikščiodamas pirmyn ir atgal gyvenamam kambariui, diktavo savo atsiminimus, laiks nuo laiko su rankomis perbėgdamas gaubli. Paprastai, jo diktuojamus užrašus darydavo Las Cases, kartais Gourgaud ar Marchand. Kuris turėjo gražią rašyseną, tas perrašinėdavo.

Po pietų jis priiminėdavo lankytojus, kuriems lankytis būdavo leidžiama, pagal gubernatoriaus išduotus pasus, ir Bertrand'o suteiktus audiencijos leidimus. Uniformuoti Mon-

tholon ir Gourgaud stovėdavo šalia imperatoriaus. Iškilnių vadovų s livrejoj buvo ir vertėjas, kadangi pats imperatorius tik keletą žodžių mokėjo angliškai, ir tai blogai. Apie ketvirtą valandą Napoleonas eidavo pasivažinėti, pasikviesdamas vieną ar

abi ponias iš jo palydovų skaičiaus. Kartais jis vaikščiodavo sode bent dvi valandas tuo pačiu taku pirmyn ir atgal. Tas be galo vargino ponias ir jos norėdavo pabėgti, bet niekad nespisėkdavo ištrūkti iš imperatoriaus akių, nes jis tuojaus pastebėdavo: "Madame de Montholon jau bėga."

Vakare Napoleonas skaitydavo trijų mėnesių senumo prancūziškus laikraščius. Aštuntą valandą eidavo į svečių priėmimo salioną. Madame Bertrand ir Albine de Montholon turėdavo būti apsirėngusios baliniais drabužiais, plaukais suškuotais iškilmėms. Imperatorius jas kviesdavo atsisėsti, bet vyrai turėdavo likti stovėti.

Pietų metu vykdavo begaliniai ginčai dėl pirmumo ypač jei tenai būdavo kas nors iš pašalinių asmenų.

Pietūs būdavo paduodami paaukuotuose sidabrinuose induose, o saldumynai puikiose Sėvres porcelano lėkštėse. Užpakalį kiekvienos kėdės stovėdavo tarnas. Tokia tai buvo ir liko imperatoriškoji aplinka.

Kartais, po kavos, svečių priėmimo salione, madame de Montholon dainuodavo (ji mokėjo keletą itališkų arijų, kurias Napoleonas mėgo ir klausydavo užsimerkęs, galvodamas apie praeitį). Kartais pats imperatorius garsiai skaitydavo. Jis turėjo gerą skonį ir pasirinkdavo Korneliaus

tragedijas, ar Don Kichotą, šv. Raštą, ar Homerą. Bet jo skaitymas buvo blogas, monotoniškas ir jo klausytojai žiovaudavo, rankomis prisidengę. Būdamas geros nuotaikos, kartais papasakodavo įvykius iš jo paties praeities. Tada visų norai žiovauti prapuldamo. Kartais, būdavo, jis, staiga, sustoja ir duoda ženklą visiems išsiskirstyti.

Taip praėjo pirmosios savaitės. Naujųjų 1816 metų dieną kiekvienas atėjo palinkėti imperatoriui laimės. Jis iš savo pusės davė dovanų ir linkėjo jiems gyventi kaip laimingai šeimai ir nesipykti tarpusavyj: "Jūs esate tik sauželė tame pasaulio pakraštyj", jis sakė. "Jūs turite rasti savyje viens kitam paguodos".

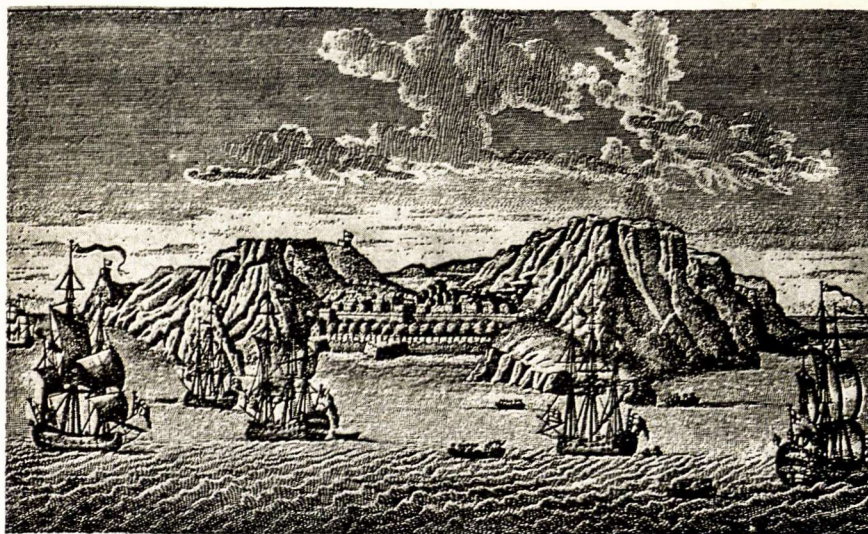
Deja! 1816 metai nešė labai nelaimingus pasikeitimus. Admirolas Cockburn, jo tolerantiškas prižiūrėtojas, buvo atšauktas, o gubernatorių Wilks pakeitė Sir Hudson Lowe. Šis tuojuo parodė savo įžulumą. Gal, ištikrųjų, jis ir nebuvo piktos valios žmogus o tik, greičiau, siauraprovis išsišokėtis ir bailys. Turėdamas savo viršininko Britų karo sekretoriaus Earl Bathurst (kuris vis dar gyvena bijodamas galimos invazijos) griežtą įsakymą, jis vykdė vis griežtesnę apsaugą. Jodinėjimo apylinkė buvo sumažinta. Sir Hudson Lowe norėjo, kad budintis karininkas neišleistų iš akių "generolo Bonapartės" visą dieną. Didysis maršalas imperatoriaus vardu protestavo. Smulkmeniškias ir be takto Hudson Lowe, atsisakė priimti ar skaityti raštus, kuriuose buvo dedamas imperatoriaus titulas "generolui". Santykiai tarp Longwood ir plantacijų namų pasidarė neįmanomi. Na-

poleonas kartą Hudson Lowe pasakė: "Niekas negali jums įtikti. Jūs kiekvieną įtariate. Jūs nemokate elgtis su garbingais žmonėmis. Jūs esate labai žemos sielos. Pagaliau, elkitės su mumis kaip su karo belaisviais, o ne kaip su kaliniais iš Botany Bay. Per keletą metų Lord Bathurst ir jūs nueisite į užnomarštį, arba jūs būsite atsimenami tik dėl man padarytų įžeidimų. Jūs nesate nei generolas, o tik mkenas vyriausiojo štabo tarnautojas."

Tai buvo tiesa. Hudson Lowe niekur niekuomet nevadavo kariuomenės daliniui, bet ši imperatoriaus šiuurkšti pastaba negalėjo neprivesti prie nemalonių ir karčių ginčų. Tais metais kitos šventosios Sąjungos valstybės: Austrija, Rusija ir Prancūzija, atsiuntė į šv. Elenos salą savo įgaliotinius. Matydamas jų atvykimą Napoleonas tikėjo, kad tai buvo ambasadoriai, kad Austral suteiks jam žinių apie jo sūnų, kad rusai atneš jam laišką nuo caro. Bet, deja, jie atvyko tik kaip "inspektoriai" ir norėjo pamatyti tik "Napoleoną Bonapartę", bet ne imperatorių. Jis nebūtų priėmęs jų.

Britai, ne tik nepripažino Napoleoni karo garbės, bet dar derėjosi dėl jo rūmų išlaidų. Lord Bathurst reikalavo taupumo ir Hudson Lowe reikalavo iš "generolo" išsiusti keletą iš jo perdaug skaitlingos svitos.

Anglijoje garbingesnioji ir pažangesnioji visuomenė nepritarė tokiam persekiojimui. Byron'as parašė puikią "Ode to St. Helena". Lordas ir lady Holland organizavo judėjimą, kad elgesys būtų sušvelnintas su garsiuoju priešiu jo kritimo valandoje.

Šv. Elenos sala

Viešoji nuomonė buvo jų pusėje. Bet, deja, viešosios nuomonės nusistatymas tik blogino Napoleono būklę.

1816 m. lapkričio mėn. 25 d. Sir Hudson Lowe įsakymu Las Cases ir jo sūnus buvo pašalinti iš Longwood ir, netrukus po to, išsiųsti į Angliją. Priežastis tam buvo rasta. Las Cases būk tai bandęs išsiųsti laišką prieš veikiančias taisykles. Bet, ištikrųjų, gubernatorius išsiųsdamas Las Cases į Europą padarė didelę klaidą. Jis su savimi pasiėmė visus raštus, užrašus ir Napoleono pasikalbėjimų ir jo diktavimus. Napoleono legenda buvo garsinama Las Cases ir jo parsivežtų raštų.

Tačiau, mažo žmogaus, mėlynų švarku dėvinčiu, iš salos išvykimas buvo skaudus smūgis Napoleonui. Las Cases buvo neuilstamas jo klausytojas ir kaip mažas šuniukas visur sekiodavo paskui savo šeimininką. Saloj kilęs didysis susijaudinimas dėl ginčų su gubernatorium pradėjo nusibosti. Izoliuoti imperatoriaus puikybės ir Sir Hudson'o bukaprotiškumo, trys generolai ir jų dvi žmonos pradėjo begalinius tarpusavio vaidus. Ateities planų svarstymas pavirto kančia. Kaip ilgai ši tremtis gali tęstis? Pradžioje jie vytlėsi, kad Europos suverenų neapykanta senajam imperatoriui atslugs, kad jų griežtumas sumažės ir kad Napoleonui su jo visais palydovais bus galima surasti pakenčiamą prieglaudą kur nors Anglijoje ar Amerikoje. Dabar pradėjo aiškėti, kad to nebus.

Imperatorius neteko kantrybės ir buvo visai nusiminęs. Tik įsivaizdavimas, kaip jo praėjusi didybė ir garbė atrodys istorijoje, gaivino jį. Jis svajojo apie Korsiką, apie savo šeimą, apie savo dvi imperatorienes. Žozefinoje jis matė visą grožį ir žavėsį, o Marijoje Luizoje nekaltumą ir malonumą. Jis svajojo, kad galėtų gyventi Paryžiuje, kad ir už 12 frankų į dieną, pietautų už kelius santimus, apeptų knygytus, pirktų pigią sėdimą vietą į Korneliaus vaidinimus.

Kažkas jam prisimindavo iš jauniesiojo leitenanto laikų. Jis net rasdavo malonu žaisti su Bertrand'o vaikais. Kiti, kurie neturėjo didesnių vilčių, žiūrėjo Europos link ir pavydėjo Las Cases, kuris jau buvo ten grįžęs.

Sekantis turėjo išvykti Gourgaud. Jis buvo ištikimas imperatoriui, bet pavydėjo Montholonui, manydamas, kad jis nėra teisingai traktuojamas. Po to atėjo eilė O'Meara. šis nenorėjo išvykti. Napoleonas duodavo jam slaptai asmens priedą prie ofi-

cialios jo algos. Be to, jis, kaip gydytojas, galvojo, kad jo pacientas yra jo reikalingas. Imperatorius skundėsi virškinimo negalavimais ir O'Meara nustatė kepenų uždegimą. Bet Sir Hudson Lowe atsisakė "Bonapartę" laikyti sergančiu. Jam tie skundai atrodė tik apgavystė, kad išgautų jo paties išsiuntimą Europon. Kaip ir kiti pusgalviai, tokiais atvejais, gubernatorius nepripažino ligonio.

Ketvirtojo išvykimas, kurio imperatorius ypatingai gailėjo, tai buvo Albine de Montholon. Ji buvo dar labai graži, nors jaunystės skaistumas jau buvo ir praėjęs. Napoleonas ją labai mėgo. Ar buvo ji jo mylimoji? Niekas nežino. Ji būdavo pas jį viena ir, mafyt, jos draugystė jam buvo didelis malonumas. Ji buvo jau trijų vaikų motina, iš kurių vyresnysis grafas Roger, buvo 20 metų. Longwood'e jai gimė dar dvi dukterys, Napoleonė ir Žozefina. Nežiūrint jos nepastovaus ir lengvo būdo, madame de Montholon per keturius metus buvo Napoleonui didžiai kantri ir rūpestinga. Prieš jai išvykstant Napoleonas įteikė savo portretą apsaugytą deimantais ir įrištą knygą su jo herbu. Knygoje jo paties ranka buvo įrašyta "Albine". Ji pravirko. Imperatorius apkabino ją ir jos vaikus. Jis įkalbinėjo Montholon pasi- likti, žadėdamas užrašyti jiems gerą palikimą.

Napoleono sveikata labai silpnėjo. Visi jo artimieji matė, kad jis negalės ilgai gyventi. Jo kojos buvo sutinusios ir jis baisiai kentėjo nuo visiško nevirškinimo. Jis bijojo, kad mirs nuo vidurių vėžio, kaip ir jo tėvas mirė. Nuo O'Meara išvykimo jis daugiau neturėjo asmens gydytojo, o to, kurį jam norėjo atsiųsti jo nekenčiamas gubernatorius, jis nepriėmė. Jis rašė savo dėdei kardinolui Fesch, kuris gyveno Romoje, prašydamas išsiųsti jam kunigą, gydytoją ir vyresnį tarną. Kardinolas, veikdamas lyg kokios giminės ar tautelės galva, o ne kaip susirūpinęs savo broliavaikio sveikata, parinko visiškai nenusimanantį korsikietį gydytoją Francesco Autommarchi ir pasiuntė jį 1819 m. kartu su dviem kunigais, iš kurių vienas buvo taip senas, jog rodėsi, kad jis tik tam ir važiavo, kad numirtų šv. Elenos saloj Na, šiaip ar taip, Napoleonas bent galėjo klausytis mišių.

1820 metais, vis dėlto, buvo dieny, kurios, nors ir nebuvo laimingos, bet buvo pakenčiamos. Imperatorius dirbo sode, bandė pajodinėti. Bet greit nebegalėjo nieko virškinti, skausmai labai padidėjo. Jis, būdamas pacien-

tas, darė sau teisingą diagnozę: jis turi viduriuose vėžį, o gal votį?

Autommarchi savo nelaimingą pacientą gydė ypatingai absurdiškai, prirašydamas jam vėmimą sukeliančius vaistus, tuštindamas jam vidurius, nuo ko jo sveikata tik silpnėjo ir didėjo skausmai. Sir Hudson neperstojo sakęs ir, be abejonės, galvojęs, kad Napoleono liga — tai tik simuliacija. Pasidarius dar blogiau ir kai, pagaliau, buvo leista vienam anglų gydytojui ligonį patikrinti, ir kuris patvirtino, kad liginis yra tikrai pavojus, net ir tada gubernatorius atkakliai laikėsi savo nuomonės. Tik mirtis galėjo jį įtikinti. Gi, mirtis buvo jau visai nebetoli.

1821 metų pradžia buvo gaudi. Jo ištikimas Marchand sausio 1 dieną atėjęs su Naujųjų Metų linkėjimais, klausė, kada gi, pagaliau, imperatorius galės apieisti taip jo sveikatai kenksmingą klimata. "Jau nebeilgai truks, mano sūnau", pasakė Napoleonas. "Aš nebegaliu toliau eiti".

Bertrand'as gavo leidimą išvykti, bet paskutiniuoju momentu didysis maršalas pareiškė, kad dabar jis nebegalėtų palikti imperatorių dabartinėje jo būklėje!

Napoleonas buvo užimtas savo paskutinės valios pareiškimu. Iš turimų sumų paskutinę bankininką Laffitte, 2, 000,000 — aukso frankų jis paliko Montholon'ui, 500,000 frankų Bertrand'ui ir 400,000 frankų Marchand'ui.

Napoleonas mirė gegužės mėn. 5 dieną, būdamas 52 metų amžiaus. Jo paskutiniai žodžiai buvo: "Prancūzija, kariuomenės šefas, . . . Žozefina!"

Dažnai, šv. Elenos salos tyrliuokiuose, būdamas prislėgtos nuotai- kos, jis sakydavęs: "Aš galiuosi, kad nemiriau Maskvoje."

"Imperatoriau", Las Cases atsakęs kartą, "tuo atveju istorija nebūtų žinojusi sugrįžimo iš Elbos, didvyriškiausio bet kada žmogaus atlikto darbo".

"Taip", pridėjo imperatorius, "tai yra kažkas. Pasakysim, Waterloo... štai, kur aš turėjau mirti."

Didieji jo praėjusios garbės tyrinėtojai paprastai daro papildomą apžvalgą savo paties gyvenimo, žiūrėdami į jį kaip į kokį meno kūrinį. Longwood'e Napoleonas išgyveno ilgus kentėjimus kartu įsitikino, kad šv. Elenos sala jo karjeros istorijoje bus nors vargingas, bet kilnus ir neišvengiamas epilogas.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

SU NAUJA ENERGIJA Į SENĄ DARBĄ

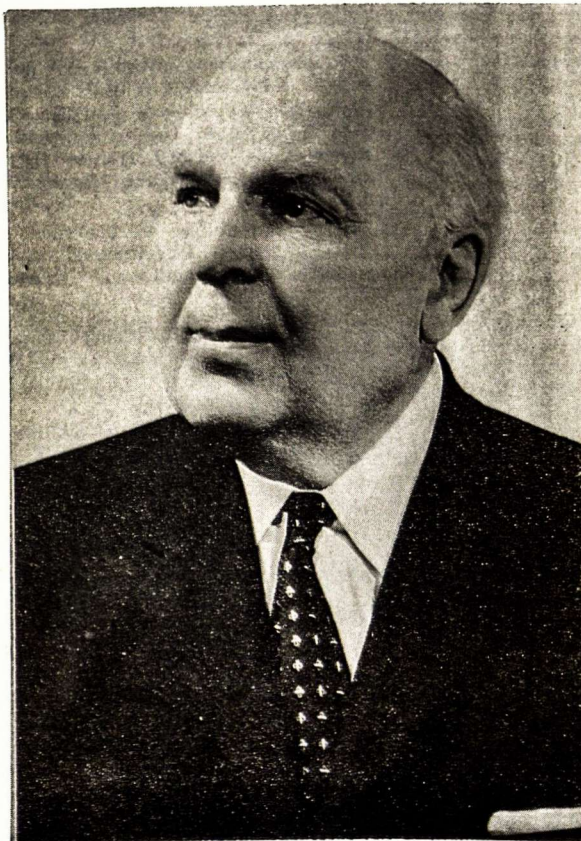
Nuskambėjo vasara žalia, kartu su ja iškylos, atostogų ir poilsio metas. Tenka vėl grįžti prie kasdieninių darbų ir juos tęsti su šviežia energija, sutaupyta saulėtose ir, kartais, nerūpestingose dienose.

Gyvename ne vien duona ir ne vien dėl duonos. Šalia asmeninės buities prievolių yra dar pareigų, kurios saisto mus mūsų bendravime su kitais, su bendruomene ar tauta. Jos mums ypač svarbios, nes jas turime vykdyti

svetur ir derintis prie aplinkumos sąlygų. Kalbu apie lietuvių pareigas ir nebandysiu jų vardinti. Visi jas žinome, kas jas norime žinoti, tik gal ne visi vienodai jas suprantame ir ne vienokiu mastu vykdome.

Darbo yra daug ir jis neatdėliotinas, todėl laikas ir vėl su kupinu ryžtu kibti į visuomeninį ir kultūrinį veikimą, kuris per vasaros karščius buvo atvėses. Į mus žvelgia pavergta Tėvynė, tikėdamasi, kad liksime ištikimais jos vaikais ir sąžiningai dirbsime jos laisvės atstatymui.

Kiekvienas išeivijos lietuvis yra Lietuvos ambasadorius, todėl dera pasirinkti gerojo vardą. Ypač šauliams tai turėtų būti aišku ir reikšminga.

Komitetas, pastatęs žuvusiems dėl Lietuvos laisvės paminklą Jaunimo Centre Čikagoje, norėdamas apmokėti užsilikusias skolas, paskelbė vieno dolerio aukų vąjų. Vąjus tęsis iki lapkričio mėn. 1 d. Lapkričio 17 d. Jaunimo Centre burtų keliu aukotojams bus paskirstytos keturios auksinės monetos, kurios buvo gautos paminklo statybai.

Aukų rinkimo vąjų praveda LŠST, kuri yra to komiteto narė.

šaulys adv. Rapolas Skipitis, LŠST garbės narys ir \$20 Tarybos pirmininkas, vienas iš LŠS steigėjų ir Vlodo Putvinskio - Pūtvio bendradarbių. Buv. vid. reikalų ministeris, LŠS CV pirmininkas, ULR dr-jojs pirmininkas, eilės kitų organizacijų bendradarbis, visuomenininkas ir scenos mėgėjas. Dabar rašo savo atsiminimus, kurių I-sis tomas "Nepriklausomą Lietuvą statant" išėjo iš spaudos.

Kun. Jonas Borevičius, SJ, Montrealio Aušros Vartų parapijos klebonas, rugsėjo 29 d. mini savo 25 metų kunigystės jubilėjų. Tąja proga Montrealio lietuviškoji visuomenė rucšiasi jubilijatą pagerbti specialiaje minėjime.

Kun. J. Borevičius, S.J. yra LŠST garbės teismo pirmininkas.

DLK Kęstučio š. kuopa Wisconsinne spalio mėn. 20 d. minės savo septynių metų veiklos sukaktį. Minėjimas įvyks šv. Kazimiero parapijos svetainėje, 815 Park Ave., Racine, Wis. Programoje vakariene, meninė dalis ir šaulių pasižymėjimo ženklų įteikimas apdovanojamiems asmenims.

LŠST CV nutarė įsteigti centrinį šaulių padalinį prie kurio galės priklausyti šauliai, gyveną įvairiose vietovėse ar laisvojo pasaulio šalyse. Kol bus išrinkta to padalinio tie-

sioginė vadovybė, pati CV laikinai eis jo valdybos pareigas.

I CV vicepirm. š. Alf. Valatkaitis, 5727 So. St. Louis Ave., Chicago 29, III, paskirtas organizuoti padalinio įsteigimą.

š. V.A. Mantautas pakviestas LŠST CV nariu. Jam pavesta rūpintis ryšio palaikymu tarp S-gos ir JAV įstaigų, pareigūnų bei Kongreso narių. Taip pat jis paruoš artimiausioje ateityje planą dėl knygos, apie LŠS kūrėjo ir ideologo Vlodo Putvinskio-Pūtvo gyvenimą bei darbus, išleidimo. Dabartinė CV nori išleisti tą knygą LŠST dešimtmečio veiklos proga.

I-jo Lietuvos Kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopos Detroito valdyba: š. St. Malinauskas — pirm., š. Juoz. Kiaulėnas — I vicepirm., š. Juoz. Pranaitis — II vicepirm., š.

Juoz. Augaitis — kas., š. Br. Burba — sekr., š. Juoz. Mačiulaitis ir š. Ant. Mikelkėnas — vald. nariai. š. J. Balnionis ir š. Pov. Valentinas — vald. kandidatai. Rev. komisija: š. Juoz. Gudavičius, š. Juoz. Kinčinas ir š. J. Petruilionis. Garbės teismas: š. Kunig. Kodatienė, š. Pranė Bruzdienė ir š. Fel. Motūzas.

LK Mindaugo šaulių kuopos Montrealyje valdyba: š. St. Barauskas — pirm., š. Ig. Petrauskas ir š. K. Kiaušas — vicepirm., š. J. Šiaučiuolis — sekr., š. B. Bagdžiūnas — kas., š. A. Kalvaitis ir š. R. Simaniukštis — vald. nariai.

Vyriausybė, kuri yra pakankamai pajėgi jums duoti viską, ko jūs pageidaujate, taip pat yra užtenkamai galinga paimti iš jūsų viską ką tik turite.

Kongrm. Walter S. Baring, š.

HITLERIO - STALINO SUTARTIS

Š. m. rugpiūčio m. 23 d. suėjo 23 metai, kai Maskvoje buvo pasirašyta Vokietijos-Sov. Sąjungos sutartis. Dėl fakto, kad tik dėl Vokietijos su Sov. Sąjunga sutarties pasirašymo kilo II Pas. karas, abejonės nėra, nes pirmieji šūviai buvo paleisti 1939 m. rugsėjo mėn. 1 d., t.y. dėvynioms die noms praslinkus po sutarties pasirašymo. Nei metams neprėjus mūsų Tėvynė buvo bolševikų kariuomenės okupuota ir Lietuvos kariuomenė išskirstyta.

Sutartyje figuravo Joachim Ribbentrop ir Viačeslav Molotov pavardės, todėl diplomatijos istorijoje, taipogi ir pasaulio skelbimose kalbama apie Ribbentropo-Molotovo sutartį. Tikraisiais gi kontrogentais buvo: Vokietijos diktatorius Adolfas Hitleris ir Sov. Sąjungos diktatorius Josifas Stalinas.

Oficialų pavadinimą sutartis turėjo "nepuolimo pakto". Faktinai tai buvo Vokietijos ir Sov. Sąjungos bendro užpuolimo sutartis, pirmoje eilėje Lenkijos, antroje eilėje Baltijos valstybių ir Rumunijos, pagaliau Anglijos ir Prancūzijos paskutiniame runde.

Kalbama tik apie vieną sutartį, o tuo tarpu buvo pasirašytos dvi. Viena — vieša. Antroji, gi slapta ir pavadinta "Visai slaptas papildomas protokolas". Aišku, kad tas "papildomas" protokolas ir buvo svarbiausia ir tikroji dviejų diktatorių susitarimo dalis. Viešoji sutartis turėjo

tikslą suklaidinti tarptautinę opinią.

Maskvos sutarties prasmė ir tikslas išryškėja iš vieno pagrindinio, viską pasakancio, punkto: "Baltijos valstybių ir Lenkijos plitose politinėm ir teritorinėm permainom įvykus, Vokietijos ir Sov. Sąjungos įtakos sferų rubežium bus: Šiaurinis Lietuvos rubežius, toliau Narevo, Vyslos ir Sano upių tekmėmis". Kitaip sakant, Sov. Sąjunga galėjo užimti: Estiją, Latviją ir pusę Lenkijos valstybės. Vokietijai atitektų Lietuva ir pusė Lenkijos. Be to, Sov. Sąjunga gavo iš vokiečių sutikimą užimti rumuniškąją Besarabiją.

Kaip Hilteris galėjo susitarti su Stalinu, kai per eilę metų jis kelbė kovą prieš komunizmą ir sovietinio imperializmo sunaikinimą? Taip pat, iš savo pusės, Stalinas per ištisą metų eilę skelbė kovą fašizmui ir nacionalizmui. Dabar įsitikinom, kad šūkiei pasilieka šūkieis, o imperialistinė taktika yra visai kitas dalykas.

Kol sekėsi, Hitleris buvo pasiryžęs grobti iš dešinės ir iš kairės. Grobimo eilė jam buvo antraeilis dalykas, nes įsitikino, kad niekas tiems žygiams nepasipriešins. Jis labai norėjo, pirmoje eilėje, pulti Sov. Sąjungą, o tik vėliau Vakarų. Darė visas pastangas, kad Anglija ir Prancūzija būtų neitralsios, ir norėjo, kad žygyje į Sov. Sąjungą Lenkija per savo teritoriją praleistų vokiečių kariuomenę. Kadangi visos pastangos ir pa-

gundos nedavė pageidautų rezultatų, nusprendė smūgių eilę pakeisti. Pirmiausia pulti Lenkiją ir Vakarų, o vėliau Sov. Sąjungą. Tokiam planui įvykdyti Hitleriui buvo reikalingas, nors ir laikinas, Sov. Sąjungos neitralumas. Hitleris, pats turėdamas blogus tikslus, Sov. Sąjungai netikėjo ir jai daryti pasiūlymus bijojo. Hitlerio džiaugsmui ir laimei išsiško pats Stalinas.

1939. III. 10 komunistų partijos kongrese Stalinas pareiškė, kad "S. Sąjunga gali susitarti su kiekviena valstybe, nežiūrint jos santvarkos". Balandžio 17 d. sovietinis ambasadorius Berlyne (Merkulov) deklaravo, kad "rusų-vokiečių santykiai gali būti normalūs, o iš normalių pereiti į geresnius". Po tolimesnių pasikalbėjimų Berlyne ir korespondencinių pasikeitimų, Molotovas pasiūlė, rugpiūčio 11 d. Maskvoje visus klausimus aptarti iš pagrindų. Berlynas pasiūlymą priėmė Rugpiūčio 23 d. Vokietijos užsienio reikalų ministris nusileido Maskvos aerodrome. Taikos ar karo rodyklė nukrypo visam pasauliui žinoma kryptimi.

K. M. Juozas šarūnas.

GEN. DE GAULLE XX AMŽIAUS ŽYMUS KARYS IR POLITIKAS

II Pas. kare gen. de Gaulle tuojaus pastebėjo, kad Prancūzijos karo vadovybė, turėdama persvarą prieš Vokietiją šarvuočiais ir tankais, daro didelę klaidą nepavartodama tą ginklo rūšį taip, kaip žaibo kare vokiečiai vartojo prieš Lenkiją — išsiųsdami sutelktus tankus toli į priekį, tiesiai prieš pėstininkus.

II Pas. Karui pasibaigus, pradžioje gen. de Gaulle, o vėliau ir kiti, kol de Gaulle vėl nepaėmė Prancūzijos valdymo į savo rankas, norėjo, kad būtų vykdomi Potsdamo konferencijos nutarimai, todėl visą laiką priešinosi vokiečių pramonės taipogi ir jos karinių jėgų atstatymui.

Vakarų Vokietijos atsigavimas prasidėjo laikotarpyje, kai Prancūzija, taip kaip ir prieš II Pas. karą, nebeturėjo galimybės susirasti sau sąjungininko už Vokietijos rytinių sienų. Prieš I Pas. karą ji buvo sudariusi tarpusavęs pagalbos sutartį su caristine Rusija, o prieš II Pas. karą su Lenkija ir Mažąja Entente, t.y. Čekoslovakija, Rumunija ir Jugoslavija.

II Pas. karui pasibaigus susidarė sovietinis ir antisovietinis blokas. Kito pasirinkimo neturėdama, Prancūzija privalėjo pasirinkti iš antisovietinio bloko kaimynę Vak. Vokietiją.

Tada Prancūzija dėjo visas pastangas, kad visą Vokietijos pajėgumą įjungtų į bendrą europinį, t.y. vakarinį pajėgumą, kad tuo sumažintus galimus Vokietijos savališkus veiksmus.

Išjungimui įvykus, Vokietija greit pradėjo darytis vis didesnė galybė ir, Adenaueriui valdant, visuose Europos ūkiniuose, bei kariniuose susitarimuose pasiekė didelės įtakos.

Norėdamos įrodyti nepamainomo sąjungininko rangą, Vak. Vokietijos galvos stengėsi prisidėti prie santykių įtempimo tarptautinėje arenoje. Tokiose apylostose pradėjo atkurti ir savąją kariuomenę. Jei dėl ko nors Vakarų sąjungininkai nesutikdavo, tuojaus duodavo suprasti, kad susitarimas su Maskva nėra absoliučiai negalimas...

Gen. de Gaulle viską tą sekė ir įsitikino, kad Prancūzija, kuri buvo priešinga Vak. Vokietijai vakariniame bloke, savo pozicijų nepataisė, todėl vieton veikti prieš vokiečius, nusprendė bendradarbiauti su jais. De Gaullegalvoja, kad Prancūzija bus galinga tik tada, kai ji turės savus atominis ginklus. Adenaueris galvo-

ja, kad kol Vokietija neįsigis atominų ginklų, tol bus skaitoma antraeile valstybe. Tą patį galvoja ir kiekvienas vokietis. Abi tos valstybės susiduria su nuosavų atominų ginklų įsigijimo sunkumais, bet kartu dirbant, tie sunkumai bus nugaldėti.

Reikia manyti, kad prez. de Gaulle ir kancl. Adenaueris, kurie stangiai ginti savų valstybių interesus, nėra broliškai sąžiningi, bet pasekmės jų bendradarbiavimo visgi jau aiškiai matomos, kuo susirūpino JA-V ir, ypač, Sov. Sąjunga.

Iš paskutiniojo Adenauerio lankymosi Prancūzijoje, svarbiausias susitarimas yra tas: nei Vokietija, nei Prancūzija nesistengs daryti kokių nors susitarimų, nukreiptų prieš Prancūziją, ar prieš Vokietiją. Tas reiškia, kad Adenaueris atsižadėjo baidymo sudarinėti sąjungų su sovietais. De Gaulle galvoja, kad senoji politika: mūsų kaimyno kaimynas yra mūsų geras bičiulis — pasidarė bereikšmė.

Gerai žinodamas istoriją apie nesibaigiančias žmonių skardynes, de Gaulle pasiūlė Vak. Europos konferenciją, sudarant tarpusavęs ryšius tarp Prancūzijos ir Vokietijos, net iki kai kurių suvereninių teisių išsižadėjimo. Ta proga jis pareiškė, kad nuo Karolio V iki Hitlerio norėta suvienyti Europą "tragiška klaidingomis priemonėmis" (I Pas. kare vien tik ties Verdenu krito 400,000 prancūzų ir 600,000 vokiečių karių).

Anksčiau sakydavo, kad karo "kurs tytojai" yra plienas ir anglis. Prancūzija ir Vokietija turi plieną ir anglis, iš kurių viena prieš kitą, anksčiau gamino ginklus. Kas įvyks, kada tų abiejų valstybių plienas ir anglis dabar yra bendroje kontrolėje?

Ta pačia proga negaliu praleisti irgi mūsų "malonių" kaimynų, nemažų imperialistų, lenkų, kurie visai be reikalo suka sau galvas, kaip "atsivaduoti" iš Lietuvos Vilnių ir kraštą, o taipogi iš Ukrainos Lvovą. Prieš II Pas. karą Prancūzijos išpaikinta Lenkija dabar neteko savo buvusios glėbėjos ir visame antikomunistiniame bloke nebeliko jai simpatizuojančios valstybės. Ant Oderio ir Neisės upių nukeltą sieną Lenkijai garantuoja vien tik Sov. Sąjunga. Vakariniam bloke prieš Vokietiją jėgos niekas nebesudarinėje.

Kai penkioliktame šimtmetyje, kada Vytautui vadovaujant buvo laimė-

tas Žalgirio mūšis ir vokiečių žygiai į rytus buvo sulaukyti keliems šimtmečiams, tai ateityje vytautinės dvasios lietuvių pulkai, taipogi gudai ir ukrainiečiai, Lenkijai nebeпадėtų, nes matosi, kad ir iš paskutiniojo karo lenkai nieko nepasimokė ir liko tokiais pat imperialistais.

K.M. Juozas Šarūnas.

* * *

NEW YORKO RAMOVĖNŲ IŠKYLA

Sąryšyje su Rugsėjo 8 d. švente, tą pat dieną, ramovėnai dalyvavo iškyloje į savo skyriaus nario P. Mačilio vasarvietę Asbury Park, N.J. Diena pasitaikė graži ir šilta, todėl kai kurie iš dalyvių, anksčiau atvykę, turėjo progos pasimaudyti Atlante.

Bendros vakarienės metu prie stalo susirinko ramovėnų, šeimų narių ir svečių, viso apie 30 žmonių. Svečių tarpe buvo Lietuvos gen. konsulas J. Budrys su ponias.

Skyriaus pirm. plk. J. Šlepetyš trumpu žodžiu pasveikino dalyvius ir apibūdino Rugsėjo 8d. reikšmę. Jis pabrėžė, jog yra tendencija, čia tremtyje, tos dienos daugiau nebeminėti ir ramovėnai bene vieninteliai New Yorke šią svarbią mums dieną prisiminė. Pasveikinimo žodį tarė ir gen. konsulas, palinkėdamas gerai praleisti dieną Asbury Parke, kur jis pats praleidžia savo atostogas. Dienos proga, pabrėždami reikalą nebeužleisti šios tradicijos, kalbėjo J. Kiaunė ir S. Gudas. Rugsėjo 8 d. tai mūsų valstybingumo simbolis, todėl būtina minėtina.

Programos vadovas V. Alksninis toliau pakvietė inž. J. Zabelskį šviesos aparatu parodyti paveikslus-nuotraukas. Visi susidomėjo Dariaus ir Girėno žygio nuotraukų serija ir Čiurlionio, bei Šimonio paveikslais. Reikia pabrėžti, jog inž. J. Zabelskis yra ne tik didelis spalvuotos fotografijos mėgėjas, bet ir specialistas. Ypač puikios buvo jo darytos spalvuotos nuotraukos iš įvairių Long Island kampelių, iš Amerikos žemyno ir net iš tolimųjų kraštų, kaip Ramiojo vandenyno salų. Jo nuotraukos pasižymi ne tik grožiu, bet aiškumu ir dideliu tikslumu.

Po puikios ir gausios vakarienės, iškilos dalyviai turėjo geros progos pasikalbėti, pabendrauti, o kai kurie ir barą rūsyje aplankyti.

Apie 12 val. naktį, paskutinieji išsiskirstė, kas į New Yorką, o kas pasiliko dar ir nakvoti.

— Algis Orintas, gyv. Brocktone, įgijo bakalareatą. Studijavo biznio administraciją. Dabar atlieka karo tarnybą. Tai jauniausias Onos ir Juozo Orintų sūnus.

— St. Santvaras paskirtas garbės tarnybon. Massachusetts valstybės gubernatoriui Volpei rekomendavus, JAV Prezidentas J.F. Kennedy rašytoją St. Santvarą paskyrė Naujokų Atrankos Tarnybon (Selective Service System).

— Kanados kariuomenės ryšių karininkas Pr. V. Paukštaitis, šį pavasarį išlaikęs egzaminus kapitono laipsniui, yra keliamas tarnybos reikalais į Europą.

— Stud. Pranas Bastis vasaros metu lanko aviacijos kadetų kursus aviacijos bazėje South Dakotoje. Jo tėvai yra savininkai Lakeside klubo, Pewaukee, Wis.

— Aleksas Blaževičius, iš Connecticut valstijos viešėjo pas Dr. Gruzdį. A. Blaževičius, Neo-Lithuania korporantas, į JAV atvyko jau 1935 m., dalyvavo II pas. kare JAV kariuomenėje ir pakeltas į pulkininko ltn. laipsnį.

— Algis Bajalis, šiomis dienomis grįžo į namus ištarnavęs trejetą metų Dėdės Samo karinėse jėgose, tankų divizijoje.

Jis yra sūnus gerų mūsų tautiečių Jurgio ir Veronikos Bajalių, 3246 S. Halsted St., Čikagoje.

— Romas Butrimas, po dvejų metų, sugrįžo iš JAV kariuomenės ir

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

pradeda tęsti darbą su savo orkestru.

Matas Zujus sukaktuvininkas

Vykstant Laisvės kovoms Matas Zujus 1920 m. grįžo į Lietuvą, ir, lenkams puolant kraštą, įstojo savanoriu į kariuomenę. Buvo paskirtas į karo mokyklą, iš kurios buvo perkeltas į karo mokslų skyrių — "Kario" redakcijon. Pasibaigus Laisvės kovoms, 1923 m., grįžo Amerikon.

— Lietuvių karių veteranų Ramovės S-gos Chicagos skyriaus valdyba pasiėmė globoti ir rūpintis Prezidento A. Smetonos pasodinta liepa International Friendships Garden, Beverly Shores, Ind. Valdybos numatyta artimiausiu laiku atnaujinti paminklinę su įrašu lentą ir pasirūpinti prie liepos esančio sklypo dekoravimu.

— June Stukonis, Dariaus Girėno posto pagalbinio moterų vieneto spaudos sekretorė, skelbia, kad pagalbinis vienetas daug nuveikia inva-

lidų veteranų labui. Sergančių veteranų reikalams pagalbiniam vienete atstovė Stella Kudirka, praneša, kad metų bėgyje daug savanorių moterų patarnavo gulintiems veteranų ir kitose ligoninėse.

....— Bronislava Žukienė, mirusi Clevelande rugpiūčio 14 d., šeštadienį, rugpiūčio 18 d., gausaus būrio artimųjų iš Clevelando ir Chicagos buvo išlydėta į amžino poilsio vietą šalia neseniai mirusio vyro plk. Kozto Žuko, Kalvarijos kapinėse.

— L.V.S. Ramovė Chicagos sk. valdybos pirmininkas dabar yra Juozas Būbelis (6423 So. Wood str., tel. PR 8-137). Buvęs pirm. Jonas Gaižutis, kaip išrinktas į centro valdybą, iš skyriaus valdybos išėjo.

— A. a. Aleksandras Muchlia, Lietuvos kariuomenės majoras, neilgai pasirgęs mirė rugsėjo 16 d. Palaidotas rugsėjo 19 d. Forest Lawn Memorial Park kapinėse, Los Angeles. Paliko liūdinčią žmoną, Eleną ir sūnų Vladą su šeima.

KARIO BENDRADARBIŲ SUSIRINKIMAS

New Yorko Ramovės sk. valdyba, KARIO štabas ir keletas nuolatinųjų KARIO bendradarbių, rugsėjo 15 d. susirinko KARIO administratoriaus namuose, kur aptarė einamuosius žurnalo reikalus. Tie reikalai, nors yra labai aiškūs, būtent, ekonomiškai išlaikyti žurnalą ir tobulinti jo turinį, tačiau tik bendra talka pakentiamai tvarkomi.

Susirinkusiųjų buvo pasikalbėta ir pasitarta dėl KARIO sėkmingesnio platinimo ir dėl jo turinio suaktualinimo. KARIO platinimo reikalu bus vadovaujamas paskutiniu C. Valdybos bendraraščiu.

KARIO turinys ir laikoma linija, iš viso, buvo užgirta. Tačiau redakcijos nuomone reikėtų suaktualinti ir pastiprinti Karinių žinių ir Karinės Spaudos skyrius ir paskatinti Ramovės skyrių korespondentus, kad informacijos apie Sąjungą pasiektų KARI.

Bendradarbis, dail. J. Juodis pažadėjo KARIO loterijai padovanoti viena, 200 dol. vertės paveikslą. Visi pritarė, kad ramovėnai turėtų daugiau skirti ne tik dėmesio, bet ir pinigines paramos savo žurnalui.

Šeiminkės p. O. Bilerienės rūpesčiu, susirinkimo dalyviai buvo skatinami pavaišinti.

* * *

PARENGIMŲ REIKALU

Išvengimui parengimų sutapimo (susikryžiavimo) New Yorke, LB

New Yorko Apygardos Valdyba yra susitarusi su vietos laikraščių redakcijomis skelbti parengimų kalendorių.

Todėl visos vietos organizacijos, parapijos, klubai, sambūriai bei paskiri parengimų rengėjai maloniai prašomi savo parengimų laiką ir vietą pranešti šiuo adresu: — Adolfas Dimas, 63-33 75th St., Middle Village 79, N. Y., Tel. DA 6-2671.

Apygardos Valdyba

Mirus LV S-gos "Ramovė" Bostono skyriaus nariui,

kav. leit. JUSTINUI PLAUŠINAIČIUI,

jo šeimą giliai užjaučia

BOSTONO RAMOVĖNAI

A.A. PLK. LT. VACLOVAS ANDOLIS-ANCEVIČIUS

1962 m. liepos mėn. 12 d. 4 val. ryto, Clevelande, Daktarų ligoninėje, po sunkios galvos operacijos, mirė plk. ltn. Vaclovas Andolis-Ancevičius.

Vaclovas gimė 1899 m. sausio 5 d. Šiauliuose. Ten pradėjo eiti ir pirmuosius mokslus. Baigęs pradinę mokyklą veržėsi siekti mokslo. Nors gyvenimo ištekliai buvo sunkūs, tačiau Vaclovo užsispyrimas viską nugalėjo. Dirbo ir mokėsi. Kyla Pirmasis pasaulinis karas. Vaclovas turėjo nutraukti mokslą, nes teko palikti Šiaulius Apsigyvena Lygumose. Ir čia jis gilino mokslo žinias, kiek aplinkybės leido. Lygumose gyvenant išaušta 1919 metų pavasario rytas. Lietuva atgauna laisvę ir nepriklausomybę. Jos laisvei ir nepriklausomybei išsaugoti reikėjo atkurti ginkluotą jėgą—Lietuvos kariuomenę. Vaclovas palieką savo mylimą mamytę, sesutes ir broliukus ir vyksta į Kauną. Stoją į atsikuriančią Lietuvos kariuomenę, siunčiamas į karo mokyklą į II-ją laidą, kurią sėkmingai baigęs pakeliamas į karininko laipsnį ir skiriamas į rikiuotės dalinį. Organizuojant II pėst. diviziją, jis buvo paskirtas tos divizijos adjutantu. Be tiesioginių adjutanto pareigų dar skiriamas švietimo vadovu ir kt.

Primus karo audrai, Vaclovas stengiasi išnaudoti atliekamą laisvalaikį, galindamas mokslo žinias. Vakarais pradėjo lankyti suaugusių kursų, kad baigtų gimnazijos kursą ir gautų brandos atestatą. Pasiruošęs nuvyksta į Marijampolę kur eksterne išlaiko ir gauna gimnazijos atestatą. Tada jis įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą teisių fakulteto ekonominį skyrių, kurį ir baigė. Visa tai padarė eidamas savo tiesiogiai nes tarnybos pareigas, sunaudodamas vien tik atliekamą liuoslaikį nuo tarnybos, paskirdamas jį mokslui. Karinė vyriausybė siunčia jį į Čekoslovakiją, į intendantų akademiją, kurią sėkmingai baigęs buvo paskirtas tos pačios divizijos intendantu.

1940 m. birželio 15 d. sovietams okupavus Lietuvą, kariuomenės daliniai buvo performuojami, iš vietos į vietas kilnojami ir švaistomi. II-ji pėst. divizija buvo perkelta į Vilnių, kur atsidūrė ir Vaclovas. 1941 m., prieš Vokietijai paskelbiant Rusijai karą, daug Lietuvos kariuomenės karininkų buvo siunčiami į Rusiją, būktaį į karinius kursus, papildyti žinias. Į vieną tokią grupę pateko ir Vaclovas. Autobusu jis buvo nuvežtas iki Vitebsko. Iš Vitebsko, sudarytas dalinys karių ir civilių, enka-

Jaun. ltn. Vaclovas Andolis - Ancevičius, tik baigęs Lietuvos Karo Mokyklos II-ją laidą.

vedystų stiprios sargybos saugojamas, buvo varomas į Smolenską pėsčiomis. Pasiekus mišką ir upelį, sargybiniai voros palydovai, sumanė išsimaudyti. Vorą sustabdo poilsui, sargybiniai dalimis eina maudytis, kiti lieka saugoti. Buvo labai karšta diena. Vaclovas susitaria su plk. lt. Š. ir lenkų mokytoju X, sprukti į mišką ir žūti ar laimingai išsigelbėti iš voros, kuri varoma į nežinią. Nutaikė momentą ir movė į tankumyną. Tuoj pasipylė šaudymas, bet rizikavusiems pasisekė pasprukti ir atsidurti miške.

Prasidėjo gyvenimas pasakose girdeose aplinkybėse. Miškas buvo baltas ir klampus. Teko slapstyti ir vengti kelių, kuriuose galima pakliūti enkavedistams į rankas. Teko maitintis uogomis ir žolių šaknelėmis. Vaclovą kankino galvos skaudėjimas, nes vedant į suimtųjų vorą buvo smarkiai sumuštas ir net sužeistas į galvą. Išstis savaitės praleidus miške ir vis beslenkiant vakarų link, pagaliau priėjo prie vienintėlės miške bakūžės, kur rado moteriškę. Ją paprašė atsigeriti ir galvą pavalgyti. Pastaroji iš kalbos tuoj atpažino, kad Vaclovas nėra rusas, bet svetimtautis ir reikia saugotis, nes netoliese eina kelias, iš kurio dažnai aplanką enkavedistai. Besikalbant jie pastebėjo ateinant 2 enkavedistu. Moteriškė tuoj liepusi jam palįsti po lovą. Palindus po ją,

uždengusi lovą kokia tai marška, o pati atsigulė apsimesdama serganti. Jėję enkavedistai triobos nekrėtė tik pasiteiravo ar nėra mačiusi praeinant žmonių, atsigėrė vandens ir iškeliaavo savo keliais. Pavojaus tuo laiku išvengė, tačiau Vaclovo jėgos buvo išsekę. Tą moteriškę pastebėjo ir patarė jam pasilikti, sustiprėti, kad galėtų tęsti savo pasiryžimą. Ir taip, jos globoje, jis prabuvo mėnesį laiko. Iš lėktuvų skraidymų ir kitų šaltinių patyręs, kad vokiečių kariuomenė artėja prie Vitebsko Vaclovas, šiek tiek pasveikęs, ir susiorientavęs miškais vėl patraukė link Lietuvos.

Beslinkdamas vėl miškais, vieną dieną jis pateko į vokiečių kareivių rankas. Pastarieji palaikė jį šnipu ir buvo jau pastatę prie medžio sušaudyti. Vaclovas mokėdamas vokiečių kalbą aiškinosi kad esąs Lietuvos kariuomenės karininkas, pabėgęs iš išvežamųjų voros, kuri buvo varoma pėsčiomis iš Vitebsko į Smolenską. Pagaliau vokiečių kariai patikėję ir priskyre prie dalinio vertėju, norėdami įsitikinti, ar teisingai yra pasakęs. Pabuvęs tame dalinyje vieną mėnesį, buvo išleistas vykti į Kauną, kur buvo palikusi jo šeima.

Laimingai pasiekęs namus ir savąją šeimą džiaugėsi. Bet rytojus darėsi vis neaiškesnis. Pasaulinis karas vis didėjo. O čia jo šeimą ištinka nelauktas smūgis. 1944 m. kovo 25 d. ligoninėje, po gimdymo, mirė jo žmona. Plk. Vaclovas liko su mažu sūneliu ir 3 dukrelėm. Pasiaukoja savo mylimiems vaikučiams ir ima visą rūpestį ant savo pečių. Rusams vėl artėjant prie Lietuvos, su savo vaikučiaisjis pasitraukia į Vokietiją—Augsburgan. Čia ir sulaukė karo pabaigos. Atsiradus galimybei emigruoti į Ameriką, atvyko į Worcester'į, Mass. Gavo fabrike darbą, iš jo pragyveno pats su šeima, gi vaikučius leido į mokyklas. 1956 m. jis persikėlė į Clevelandą. Čia Carlyon gatvėje, įsigijo dviejų šeimų namą ir svajojo apie patogensį gyvenimą. Clevelande pasisekė jam gauti darbą, patenkinamai apmokamas. Sugrįžęs iš darbo triūsė apie savo namus, sekė spaudą, bendravo su savo pažįstamais ir buvusiais savo draugais, kurių irgi buvo įsikūrusių net toj pačioj gatvėj. Rašančiam šias eilutes teko gyventi toj pačioj gatvėj. Beveik kas savaitę susitikdavome ir pasidalindavome mintimis. Vaclovas visada buvo linksmas, niekad nesiskųsdavo kokiais negalavimais. Kad paskutiniaus laikais dažnai suskausdavo galvą, nekreipė dėmesio, nes laikė normaliu reiškinium — paskauda ir praeina.

š. m. liepos 12 d. jį ištiko dideli galvos skausmai. Sūnus inž. Algirdas viešėdamas pas tėvą, kalbina nuvykti į Daktarų ligoninę Clevelande ir patikrinti sveikatą. Paklauso sūnaus patarimo ir kartu nuvyko į kalbamą ligoninę. Bet įėjus į ligoninę kilo dar didesni skausmai galvoje ir jis apalpo. Iššaukiami specialistai gydytojai, kurie nutarė operuoti. Bet atidarius galvos kaušą, rado piktybinį tumorą. Gydytojai konstatavo, kad tai seno sumušimo pasėkos, kad tas galėjo įvykti prieš 20 metų. Tas gi sutampa su įvykiu, kuris ištiko jį voroje, varant iš Vitebsko į Smolenską. Operacija Vaclovo sveikatos neapataisė.

Liepos 12 d. 4 val. ryto plk. Vaclovas užmerkė akis. Buvo pašarvotas Della Jakubs and Son laidojimo staigoje, 6621 Edna g. Karstas skendo gyvų gėlių vainikuose. Plk. Vaclovas buvo Clevelando Ramovės sk. narys. Skyrčiaus valdyba atsilankė ir tautinė vėliava pridengė jo karstą. Labai gausiai lankė jį artimieji, pažįstami, draugai ir Clevelando lietuviai. Šv. Mišias už Vaclovo sielą šv. Jurgio liet. parap. bažnyčioje atnašavo kun. Paškevičius. Pamaldų metų prie velionės karsto stovėjo ramovėnų garbės sargyba. Atsisveikinimo žodžius kapinėse ramovėnų šeimos ir giminėjų vardu tarė L. Leknickas, LB 1-os apyl. pirm. F. Eidimtas. Tautinę vėliavą nuėmė nuo karsto Ramovės sk. valdybos nariai ir į teikė sūnui inž. Algirdui Ancevičiui, primindami, kad plk. Vaclovas gražiausią savo gyvenimo laiką praleido Lietuvos kariuomenėje iš meilės Lietuvai ir jo viltis buvo grįžti į Laisvą Lietuvą.

Jo kūną priglaudė Clevelando Kalvarijų kapinės, kur prieš jį, Clevelando ramovėnai jau yra palydėję 8 savo narius.

L.L. Žvirkalnis

A. A. PLK. KAZYS VAICEKAUSKAS

Lietuvos kariuomenės kariai-veteranai krinta vienas po kito, it medžių lapai šalnos pakąsti. 1962 m. rugpiūčio 5 d. 7 val. ryto, Clevelande, Ohio, mirė Lietuvos kariuomenės ats. pulkininkas Kazys Vaicekauskas.

Kazys buvo gimęs 1885 m. vasario 24 d. Zigmantiškių kaime, Razalimo valsč. Panevėžio apskr. Gimnaziją baigęs Petrapilyje, įstojo į Tifliso karo mokyklą, kurią sekmingai baigęs buvo pakeltas į pirmąjį karininko laipsnį vyresniškumu nuo 1912 m. sausio 11 d. ir paskirtas į technikos dalinius Sibire. Kilus Ipa-

sauliniui karui, Kaziumi teko dalyvauti karo veiksmuose įvairiose vietovėse. Už narsumą ir pasižymėjimą karo veiksmuose buvo apdovanotas ordenais: šv. Onos 4-to laipsnio su įrašu "už narsumą", šv. Stanislovo 3-čio laipsnio su kryžiais ir kaspinu, šv. Onos 3-čio l. su kryžiais ir kaspinu.

Rusijoje kilus revoliucijai ir kariuomenei pairus, Kazys, kapitono laipsnyje, grįžta į Lietuvą ir nuo 1919 m. rugpiūčio 22 d. įstoja į beatsikuriančią Lietuvos kariuomenę, į Ryšių batalioną. Formuojant Technikos pulką, jis buvo paskirtas pulko vadu. 1924 m. baigė Augštųjų karininkų kursų IV-tą laidą. Apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuviniu medaliu ir D.L.K. Gedimino Ordenu 3-čio laipsnio.

Iš Lietuvos kariuomenės pasitraukė 1932 m. sausio 11 d. pulkininko laipsnyje, su teise dėvėti karinę uniformą ir perėjo į Raudonąjį Kryžių ūkio vedėju. 1940 m. birželio 15 d. sovietams okupavus Lietuvą, pasitraukė iš tarnybos ir parvyko į savo ūkį prie Razalimo. Jo ūkis buvo pavyzdinis, veislinių karvių, todėl buvo jam palikta 35 ha žemės ir jis buvo paliktas toliau tą ūkį tvarkyti. 1941 m. kilus karui tarp Rusijos ir Vokietijos, Vaicekauskas buvo paskirtas Razalimo valsčiaus viršaičiu. Bet 1944 m. Vokietijai pralaimint karą ir artėjant Sovietų kariuomenei, su šeima pasitraukė į Vokietiją, iš kur, atsiradus galimybei emigruoti į Ameriką, atvyko į Clevelandą. Visi išgyvenimai, ypač bolševikmečio Lietuvoje, paveikė pulkininko sveikatą, o ypač jo širdį. Prieš 3 metus įvyko pirmas širdies priepuolis. Praėjus tam, jautėsi gerai. Sveikatos priežiūra rūpinosi jo šeima. Bet šm. rugpiūčio 5 d. ištiko naujas širdies priepuolis ir 7 val. ryto pulkininkas mirė. Paliko liūdinčius žmoną Katriną, dukrą Adelę su vyru Antanu Kazlu ir anūke.

Rugpiūčio 8 d. iš Della Jakubs laidotuvių namų velionis buvo nulydėtas į šv. Panelės Nesiliaujančios Pagalbos lietuvių parap. bažnyčią, iš kur po šv. mišių nulydėtas į Kalvarijų kapines. Kapinėse atsisveikinimo žodį tarė gen. Kazys Tallat-Kelpša.

L.L. Žvirkalnis

ROCHESTERYJE, N.Y. MIRĖ DU RAMOVENAI

š.m. birželio mėn. 13 d. mirė Antanas Liepa, panevėžietis. Lietuvos nepriklausomybės metais atitarnavęs kariuomenėje perėjo tarnauti kriminalinėje, o vėliau politinėje policijoje. Bolševikams okupavus Lietuvą A.

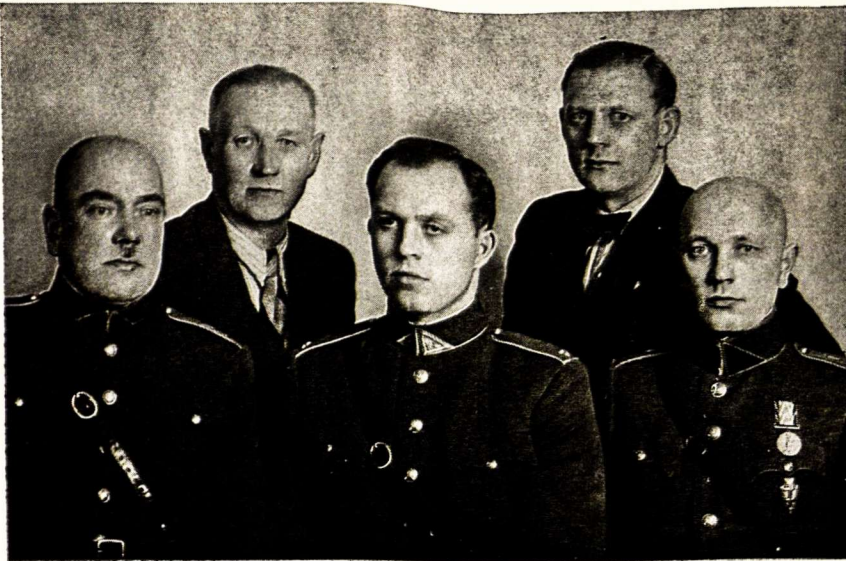
Antanas Liepa

Liepa buvo suimtas ir uždarytas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. Tarydumų metu buvo žiauriai kankintas ir muštas. Ir jo sūnus Vytautas, 16 metų, irgi buvo suimtas ir kankintas, kad prisipažintų ar bent pasakytų, kas iškėlė Lietuvos tautinę vėliavą Vilkijoje. Tačiau nieko iš jo neišgavę, bolševikai paleido iš kalėjimo 1941 m. sūnus Vytautas išėjo savanoriu kovoti prieš bolševikus ir kovose žuvo.

Antanas Liepa golgotiniais keliais pasiekė Ameriką ir ilgą laiką gyveno Rochesteryje. Pirmykštės sveikatos neatgavęs, susirgo vėžiu ir po ilgo kankinimosi mirė. Buvo aktyvus Ramovės ir AL Bendruomenės narys. Gimęs 1896 m. Panevėžyje.

1962 m. kovo mėn. 4 d. Rochesterio ramovėnų skyriaus atstovai nuoširdžiai sveikino Lietuvos kariuomenės savanorį Kazimierą Naką 65 m. amžiaus sukaktuvių proga. Ir, štai, koks netikėtumas, vos po keleto mėnesių K. Nakas išsiskyrė iš ramovėnų tarpo amžinai. Jis buvo stiprus kūnu, pilnas energijos ir pasiryžimo grįžti Tėvynėn. Tačiau, mirtis pastojo jam kelią ir šm. rugpiūčio mėn. 7 d. priglaudė jį svetimoji žemė.

K. Nakas gimė 1897 m. kovo mėn. 4 d. Serapiniškių kaime, Rokiškio valsč. ir apskrityje. Iš gimtųjų Rokiškio Serapiniškių 1919 m. išėjo savanoriu ginti tėvų žemės. Pasimokęs Augštojoj Panemunėj 3-čiame artilerijos pulke, 6 baterijoje, kovoją prieš bolševikus Daugpilio fronte, o vėliau su lenkais. Ištarnavęs apie 4 metus Lietuvos kariuomenėje, 1923 m. išėjo į atsargą. Tarnavo viešoj polici-

Kazimieras Nakas — sėdi kairėj. Vidury — Aleksoto šaulių būrio vadas ats. j. ltn. V. Gavėnas, būrio valdybos tarpe.

joj, ugniagesių tarnyboje Kaune ir vėliau Vilniuje.

Karinė kovos dvasia K. Naką lydėjo per visą gyvenimą. Jis priklausė šaulių Sąjungai — buvo veiklus Aleksoto šaulių būrio valdybos narys. Jo tarnybos lapas byloja apie gilią tėvynės meilę, kuri reiškėsi pasiaukojimo ir artimo meilės darbais. Pasitraukęs nuo žiauriojo bolševiko ir pagaliau atsidūręs Dėdės Samo žemėje ir čia karinės idėjos nepametė — greta kasdienio darbo surasdavo laiko dalyvauti Ramovės sąjungoje, kurios pagrindinė idėja ir rūpestis — aukotis, kad Tėvynė būtų laisva.

JMKS

VIRSTA AŽUOLAI AUDRŲ PALAUŽTI:

1962 m. rugsėjo 15 d. pakirstas sunkios vėžio ligos, Pondwille, prie Brocktono, Mass., mirė Lietuvos kariuomenės kavalerijos leitenantas Justinas Plaušinitis, gimęs 1910 m. kovo 24 d. Šakių apskr., Žvirgždaičių vals., Pavengrupių kaime.

Po gedulingų pamaldų šv. Kazimiero bažnyčioje, palaidotas rugsėjo 19 d. Kalvarijos kapuose, Brocktone, Mass.

Velionis paliko našlę Marcelę, gim. Stelmokaite, dukterį Algidę ir sūnų Stasį, abu moksleiviai Amerikoje, ir brolių ir 3 seseris Lietuvoje.

Justinas buvo nepaprastai malonaus būdo žmogus, gilus patriotas, ne tik priklausęs visai eilei lietuviškų organizacijų, bet nuolatinis jų valdybų narys, pirmininkas ar kitoks pareigūnas.

Užtatai ir į laidotuves, nežiūrint, kad jos buvo viduryje savaitės, su-

važiavo toks gausus būrys tautiečių, kaip retai kada. Be pačių broktoniškių nemažas būrys buvo atvykusių net iš Bostono ir kitų artimesnių vietovių.

Karstas skendo gėlėse, tarp kurių buvo Bostono ramovėnų ir Lietuvių Piliečių Draugijos Bostone vainikai. Šios abi organizacijos pagerbė velionį tylos minute savuose susirinkimuose rugsėjo 16 ir 20 dd.

Trispalvė, kuria buvo pridengtas karstas, įteikta šeimai.

...Jis rasdavęs tokią formą savai pažiūrai išreikšti, kad patraukdavęs, uždegdavęs, bet niekada nieko neužgavęs... Mirė neįgijęs priešų!... — šneka susirinkę.

Užtatai ir liūdėsysis didelis ne tik šeimoje, bet ir visoje lietuviškoje visuomenėje.

Netekom žmogaus, kurio asmuo spinduliuo:

“Tegul Tavo vaikai eina vien tūkais dorybės!”

S. Griežė-Jurgelevičius

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION OF KARYS, published monthly except July and August at Brooklyn 1, New York for October 1, 1962

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.; Editor Zigmās Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.; Managing editor (same); Business manager Leonas Bileris, 69 Hemlock St., Brooklyn 8, N. Y.

2. The owner is: Lithuanian Veteran Association RAMOVĖ, Inc. % Mr. J. Slepetyš, 35-28 90th Street, Jackson Heights, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: None.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder of security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed through the mails or otherwise, to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: 1400.

Zigmās A. Raulinaitis, Editor. Sworn to and subscribed before me this 28th day of September, 1962 (Seal). Alfred R. Schauer, Notary Public. (My commission expires March 30, 1962)

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Generolo Gedytojo Vlodo Nagiaus-Nagevičiaus gyvenimo ir darbų apžvalga. Redagavo dr. B. Matulionis. 374 psl. Dail. V. Raulinaičio iliustracijos ir aplankas. Gausiai iliustruota ir kietais viršeliais.

Ši knyga yra kultūrinis paminklas mano mirusio vyro a.a. Vl. Nagiaus Nagevičiaus atminimui pagerbti. Knygos tikslas išsamiau aptartas įžangos žodyje pačioje knygoje.

Man, dabar paprastai darbininkei, nelengva buvo ši paminklą sukurti: tai mano ir mano talkininkų kelerių metų nuolatinio rūpesčio ir darbo vaisius.

Trokštu, kad šis paminklas — ši knyga — pasiektų visus tuos, kuriems brangus laisvosios Lietuvos atminimas.

Veronika Nagevičienė

Pastaba: Knygos kaina \$6.00 (žemiau savikainos). Knygą galima išsiųsti ir pinigų pasiūsti mano adresu: Mrs. Veronika Nagius, 2281 Woodmere Drive, Cleveland 6, Ohio, U.S.A.; arba knygos redaktoriaus dr. B. Matulionio adresu: Wallum Lake, Rhode Island, U.S.A.; ir Immaculata Press R.F.D. 2 Putnam, Conn.

Mykolas Biržiška, DĖL MŪSŲ SOSTINĖS, II. 247 psl. Išleido NIDA Londone. Kaina 1 dol.

Pulgis Andriušis, DAINA IŠ KITO GALO. 135 psl. Išleido NIDA Londone. Kaina 1 dol.

TEVYNĖS PASVAISTĖ, Moksleivių Metraštis 1961-1962 Maironio Metal. Išleido Čikagos Aukštesnioji Lituanistikos Mokykla. 208 psl. Daugybė nuotraukų ir piešinių. Redagavo moksleivių grupė, metraščio globėjas Domas Velička. Kaina nepažymėta.

Algirdas Gustaitis, ALGIS TRAKYS IR TAKSIUKAS ŠLEIVYS. Nutikimai Lietuvos kaime. II dalis: Užpuola bitės. Dailininkas Vytautas Stasiūnaitis. Didelio formato, gerame popieriuje, spalvotas leidinys. Išleido "Lietuvių Dienos", 4364 Sunset Blvd., Hollywood 29, Calif., 1962. \$2.

A T I T A I S O M E

Liepos KARIO nr. 150 psl. str. apie plk. O. Urbono sukaktį yra pastebėtos šios klaidos:

1.) 180 psl. antroje skiltyje 13 eilutėje iš apačios, po žodžio "stovyklą" turi būti ne taškas, bet kablelis ir po to kablelio seka: "iš kur su kitais trimis atskiriamas ir patalpina-mas į Rygos Centrinį Kalėjimą ir iš čia, pačiu paskutiniu momentu..."

2.) 181 psl. pirmoje skiltyje 6 eilutėje iš viršaus vietoje "1910 metų karas..." turi būti "1410 m. karas..."

3.) Toje pačioje skiltyje 2 eilutėje iš apačios, vietoje "totoriškasis lietuvių..." turi būti "totorių".

Aleksandras Andriušaitis

* * *

Generolas E.A. Walker, nesenai pašalintas iš Amerikos kar. divizijos vado pareigų Vokietijoje, buvo pultas už prieškomunistinę veiklą privataus savaitraščio Overseas Weekly, kuris yra brukamas amerikiečiams kariams Europoje stovintiems.

To savaitraščio savininkai ir leidėjai yra: John Dornberg, Maron von Rospach, Johanna Prym, Siegfried Naujocks, Eugene Bernard, Harold Melahn, visi jie yra Amerikos ar Vokietijos žydai. C.S.

* * *

Tėve, mūsų ... (anekdotas)

Budapešte prieš keletą metų vyko sportininkų sąskrydis. Suskrenda sovietų satelitų sportininkai. Satelitų tarpe kažkaip pasitaikė, kad dalyvavo ir Austrijos sportininkai.

Apie įspūdžius sąskrydyje jie ir papasakojo. Raudoni plakatai, šūkliai, paveikslai — rodos jie tave visur persekioja. Dauguma jų nesisarmatydami garbina Vengrijos "išlaisvintoją" Sov. Sąjungą!

Tarp daugelio popierių krito į akis nuošaliai stovį keturi paveikslai: Rakoči, Stalino, šv. Tėvo ir Eisenhowerio. Po kiekvienu paveikslu po

mažai reikšmingą prierasą randame, bet perskaičius visus — gaunasi tam tikra mintis.

Rakoči — Tėve mūsų;
Stalinui — Kurs esi danguje;
šv. Tėvui — Teesie šventas tavo vardas;
Eisenhoweriui — Teateina karalystė tavo...

IŠ AMERIKIEČIŲ KARISKO HUMORO

EILINIS IR MAJORAS

Floridos senatorius, Spessard L. Holland, iš Vokietijos bazėse esančio eilinio kario gavo laišką, klausiantį, ar yra tokie įstatai, kurie draustų eiliniam kariui draugauti su majoro dukterimi?

Senatorius, pasitikrinęs Pentagone, minėtam kariui atsakė, jog tokio draudimo įstatymiškai niekur nesą pascelbta.

Kiek palaukus, Senatorius iš to paties kareivio gavo kitą laišką, kuriame jis dėkoja už painformavimą, teigdamas, jog jam būsią labai pravartu turėti tą informaciją "juodu ant balto", tačiau jis turįs į senatorių dar vieną prašymėlį: ar negalėtų Senatorius nurodomam majorui pranešti apie jo draugystę su majoro dukterimi? Jam pačiam tai padaryti, esą, ne taip labai patogiu.

Ar ėmėsi senatorius Holland ir šį prašymą išpildyti — nepasakyta.

AUKOJO KARIUI:

Pleskevičius P., Boston, Mass.	\$5.00
Burba Br., Detroit, Mich.	4.00
Pranaitis J., Detroit, Mich.	4.00
Baltušis L., Chicago, Ill.	1.00
Pacevičius A., Toronto, Canada	0.50

KARYS dėkoja aukotojams.

A.a. Stasio Butkaus, Pirmojo Lietuvos Kareivio, Fondan aukojai:

128. I-jo L. K. St. Butkaus Detroito šaulių Kuopa	\$10.00
129. Užemis B., Rochester, NY	10.00
130. Cieminis A., Rochester, "	5.00
131. Krokys, B., Rochester, "	1.00

VERTINGA DOVANA

Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės Pirmas Dešimtmetis 1950-1960 knyga yra puiki, vertinga dovana giminėms, artimiesiems ir savo draugams, jų vardadienio, gimtadienio ar kita proga. Ją galima užsisakyti pas Sąjungos išdininką šiuo adresu: Mr. K. Oželis, 2527 West 45th Street, Chicago 32, Illinois, U.S.A. (LA 3-4216). Kaina \$8.50.

Jau gauta Liet. Dienų leidyklos išleista knyga:

LITHUANIA Land of Heroes. Country, People, History, Language. Lithuania's Fight Against the Kremlin Rule. Soviet Genocidal Practices in Lithuania. Prepared and edited by Leonard Valiukas. Lithuanian Days Publishers, 4364 Sunset Blvd., Hollywood 29, Calif.; 88 p. Part II — Illustrations, 96 p. Price: \$4.75.

KUR PRALEISTI ATOSTOGAS ?

Pensilvanijos POCONO kalnuose! Tik čia galėsite pamatyti visą gamtos grožį, rasti ramybę ir gerą poilsį, kuris po sunkaus visų metų darbo kiekvienam labai reikalingas.

ECHO VALLEY LODGE,

tai vieta, kurioje Jūs, su šeima, ar be jos, lietuviškoje vasarvietėje praleisite laiką, kuris ilgais liks Jūsų maloniausias prisiminimas, o kartu suteiks Jums poilsio, ramybės ir lietuvišką aplinką.

ECHO VALLEY LODGE,

be poilsio, Jūs dar rasite ir puikų restoraną, erdvius, atskirus ir patogius kambarius su visais patogumais, ar tai viengungiui, ar tai šeimai, puikią teniso - krepšinio aikštelę, gerą lietuvišką maistą ir malonų patarnavimą.

ECHO VALLEY LODGE,

be viso kito, poilsio ir žaidimų, Jūsų patogumui ir patarnavimui yra dar ir puiki didelė maudyklė (swimming pool), nuosavas, mažas ežeriukas ir 20 akrų puikaus miško.

Priimami, taipogi, užsakymai vestuvių puotoms, iškilmėms, organizacijoms ar pavienėms grupėms.

ECHO VALLEY LODGE

atidaroma nuo liepos 4 d. ir veiks per ištisus metus. Lietuviai savininkai, JULIUS ir ELENA GARMAL, visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY LODGE, ECHO LAKE, PENNSYLVANIA • STRAUDSBURG 424-1920

HOTEL NIDA CORP.

Visi maloniai kviečiami vasaros poilsui prie Atlanto į viešbutį "NIDA" Asbury Parke, N. J., 7-tos ir Park Ave. kampe, telef. PR 4-7788. Švarūs kambariai, rami vieta, pigus ir skanus maistas.

Viešbučio salė išnuomojama įvairiems pobūviams. Prie viešbučio veikia restoranas ir baras. Patogus susisiekimas traukiniu ir autobusais.

Savininkai:

P. C. MAČIULIAI

Seventh & Park Avenues
Asbury Park, N. J.

Telefonas — PRospect 4-7788

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00,
atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal su-
sitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
1916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneš-
kite KARIUI, pažymėdami naująjį
ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami
KARYJE nevisada reiškia redakcijos
ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mė-
nesio pradžioje. Jam skiriami straips-
niai turi pasiekti redakciją dvi sa-
vaites prieš išleidimą.

90.735347